

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület (Vár).

M. kir. Államnyomda,
Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi
nyomda,
Iskola-tér 3.

II. kerület (Víziváros).

Bagó M. és Fla.,
Pinty-utca 2.
Heisler Jaroslav,
Várkeri-rakpart 1.
Müller K. (Mönster K.),
Albrecht-utca 3-4.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalits Imre,
Remete-hegy.
Bichler I.,
Kishegyes-utca 15.
Wimmer Márton,
Sarlós-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Anglo-nyomda,
Molnár-utca 24.
Athenaeum, Irodalmi és
nyomdai részv. társ.,
Ferenczy-utca 3.
Barcza József,
Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda,
(Id. Varga E. és Orsz. B.)
Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz,
Kossuth-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
Irod. Int. és könyvny.,
Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula,
Aranykő-utca 1.
Hedvig S.,
Károly-körút 27.
Hunyadi Mátyás, Irod. és
könyvnyomda-intézet,
Zöldfa-utca 23.
Kahn és Róth,
Ujvilág-utca 6.
Langer Ede és Fla.,
Zabály-utca 1.
M. kir. posta- és távirde-
igazgatóság könyvny.
Füzes-utca.
Mercur kö- és könyv-
nyomda,
Kecskeméti-utca 5.
Nagy Sándor,
Papnövelde-utca 8.
Sarkadi I. utóda,
Egyetem-utca 2.
Id. Poldini Ede és Társa,
Mária Valéria-utca 3.
Süsz Dávid,
Molnár-utca 37-39.

Singer Lipót,
Károly-körút 24.
Székesfehérvári ház. ny.,
Lipót-utca 32.
Ullmann József,
Régi posta-utca 4.
Várnai Páló,
Régi posta-utca 3.
Werbőczy könyvny. r.-t.,
Várnyugy-utca 11-13.
Wodianer F. és Flai,
Sarkantyú-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendinar A.,
Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch,
Báthory-utca 12.
Hamburger és Birkholz,
Nádor-utca 19.
Hungária-könyvnyomda
és kiadó-üzlet,
Váci-körút 31.
Kálmán M. és Társa,
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Flai,
Vadász-utca 26.
Károlyi György,
Kálmán-utca 5.
Kaufmann József,
Arany János-utca 4.
Kertész József,
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Páló,
Arany János-utca 34.
Légrády Testvérek,
Váci-körút 78.
Löw Ede,
Váci-körút 20.
Márkus Samu,
Báthory-utca 20.
Minerva kö- és könyv-
nyomda,
(Id. Orsz. B.) Sas-utca 29.
Magy. kir. postatakarék-
pénztár nyomdája,
Széchenyi-utca 2.
Orsz. központi közszé-
nyomda-részvénnytára,
Lipót-körút 22.
Pallas, Irod. és nyomdai
részvénnytársaság,
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
Részvénnytársaság,
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat
Könyvnyomdája,
Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa,
Báthory-utca 21.
Pressburg Frigyes,
Arany János-utca 14.
Pecherhofer Vilmos,
Sólyom-utca 13.

Redő Testvérek,
Klotild-utca 20.
Schlesinger és Klein-
berger,
Báthory-utca 15.

VI. ker. (Terézváros).

Blau Albert,
Serecsen-utca 28.
Bróza Ottó,
Váci-körút 17.
Ehrstein Mór,
London-utca 4.
Engel S. Zeigmond,
Szerény-utca.
Európa, Irod. és nyom-
dai részv. társaság,
Ó-utca 12.
Póvárosi nyomda, vona-
lózó- és könyvkötő
részvénnytársaság,
Podmaniczky-utca 39.
Friedl és Krakauer,
Eötvös-utca 19.
Fuchs Samu és Társa,
Podmaniczky-utca 27.
Gallizenstein H.,
Hajós-utca 33-35.
Gelléri és Székely,
Podmaniczky-utca 47.
Gergely Miksa,
László-utca 2.
Goldschmidt Lipót,
Révay-utca 6.
Gröss és Grünhut,
Ó-utca 50.

Gutenberg-nyomda,

Gyár-utca 31.
Herrman Ignác,
London-utca 10.
Hornyánszky Viktor,
Arad-utca 14.
Huonia könyvnyomda,
Teréz-körút 3.
Kassino Jakab,
Király-utca 26.
Klein Testvérek,
Révay-utca 14.
Kosmos műintézet, kö-
és könyvnyomda r.-t.,
Arad-utca 8.
Közélművelődés, Irod. és
nyomdai Intézet
(Szemere és Társa)
Izabella-utca 20.
Kunossy Vilmos és Fla.,
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid,
Andrássy-utca 14. és
Serecsen-utca 22-26.
M. kir. államasutak
menegely-nyomdája,
Csengery-utca 33.
Manowirth Lipót,
Podmaniczky-utca 5.
Markovits és Garal,
László-utca 13.

Muskát Béla,
Teréz-körút 31.
Nagel István,
Vörösmarty-utca 39.
Neumayer Ede,
Serecsen-utca 35.
Orsz. ügyvédi nyomda
mint szövetségesei,
Uj-utca 3.
Pollacsek Mór,
Ó-utca 29.
Posner K. Lajos és Fla.,
Csengery-utca 31.
Quittner József,
Serecsen-utca 1.
Radó Izor,
Váci-körút 1.
Rand és Hirsch,
Podmaniczky-utca 43.
Rigler József Ede r.-t.,
Róza-utca 55.
Roth és Krausz,
Vassvári Péter-utca 9.
Schlänger Testvérek,
Desseffy-utca 29.
Schmidt H.,
Serecsen-utca 6.
Spatz Henrik,
Dob-utca.
Wessely-nyomda,
Uj-utca 37.

VII. kerület (Erzsébet- város).

Beck F.,
Valeto-utca 12.
Borsodi Mór,
Dobány-utca 10.
Deutsch József,
Károly-körút 7.
Eckstein Bernát,
Király-utca 45.
Feldmann Mór,
Dobány-utca 6.
Garal Mór,
Károly-körút 3.
Goldfaden Márk,
Kazinczy-utca 7.
Kaczsander H.,
Csömör-utca 28.
Löbl Mór,
Király-utca 27.
Löblovitz Zeigmond,
Csömör-utca 54.
Nauwald Illés,
Dobány-utca 14.
Pannonia-nyomda,
Reimbach-utca 8.
Propper Leó,
Erzsébet-körút 35.
Reich Ármán,
Dobány-utca 34.

Rubin J.,
Király-utca 13.
Schmalcz és Schillinger,
Akácfa-utca 22.
Spitzer és Somogyi,
Klausal-utca 31.
Stern Péter,
Kazinczy-utca 35.
Welz és Feldmann,
Csányi-utca 13.
Wendt és Bergsmann,
Károly-körút 19.
Zeliser M.,
István-tér 17.

VIII. ker. (Józsefváros).

Alkotmány-könyvny.,
Mária-utca 12.
Állami Tisztviselők Kö-
nyvének könyvny.,
Cserepy-utca 1.
Budapesti Hírlap nyomd.,
Rökk Sándor-utca 4.
Özv. Fried Ignác,
József-utca 14.
Fritz Ármán,
József-körút 9.
Jäger T.,
Kerepesi-út 23.
Klein Vilmos,
Kerepesi-út 73.
Kohn Simon,
József-körút 5.
Lauer M.,
Nagyfarsang-utca 11.
Magyar Nyomda,
József-utca 45.
Országos Hírlap nyomd.,
József-körút 65.
Róza Kálmán és neje,
Szentkuthy-utca 30.
Szent Gellért-nyomda,
(Valter E.)
Práter-utca 44.
Szent László-nyomda,
Rák Sándor-utca 28.
Vörösmarty-nyomda,
József-körút 14.
Weiss Ármán,
József-körút 28.

IX. ker. (Ferencváros).

Engelmann Mór,
Vámház-körút 13.
Pátria-nyomda részvén-
ny-társaság,
Üllői-út 25.
Vassvári Lajos,
Üllői-út 41.
X. kerület (Kőbánya).
Eldő köhányai könyvny.,
Jászberényi-út 1.

Könyvnyomdák a vidéken.

Abauj-Szántó Bakay Barna.	Buziás Ullmann F.	Fehéremplom Kuhn Péter. Wunder J.	Kabold Deutsch Mózes.	Közeg Feigl Frigyes és Gyula.
Abauj-Szepel Vongrey Gusztáv.	Cafkova Chudy Testvérek.	Felső-Eőr Schoditsch Lajos.	Kalocsa Werner Ferencz.	Kula Berkovits Márk.
Abudbányá Róth Ferencz.	Csáktornya Fischel Fülöp.	Fertő-Nezslider Horváth II.	Kapossvár Bézsarnyi D.: könyvny. (tul.: Németli testvérek). Gerő Zsigmond. Hagelmann Károly. Jancsócs Öyulláné. Kéthelyi Miksa.	Kún-Szent-Márton Csanádi József.
Ada Berger L.	Calkasereda Oyörgyfalab Márton.	Flume Battara P. Chmarr & Co. Jerouscheg O. Karletky Ferencz. Machovich Emillo. Stabilimento Tipo-Itograpico Frumano. Unió könyvnyomdai műintézet (Tipografica artistica).	Karánsebes Karánsebesi gör. kat. rom. egyházmegye nyomdája. Fleiszig Lipót.	Kún-Szent-Miklós Bors Károly.
Aisó-Kubin Trukóczy József.	Csongrád Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal). Széke Pál. Tiszavilág nyomdája (tulajd.: Süher Jánosné). Weisz Márkus.	Fogaras Thierfeld Lipót.	Kapuvár Buxbaum József.	Léva Dukasz Lipót. Nyitrai és Társa.
Aisó-Lendva Balkányi Ernő.	Csorna Neumann Samu.	Galánta Elő galántai könyvny.	Karász Szódi S.	Lippa Mähr Emil. Zách József.
Apatin Szavadfi József.	Curgó Vágo Öyula.	Galgóc Széde Jakab. Sterner Adólf.	Kassa Forster, Wessclényi és Társai. Orsz Soma. Hj. Nauer Henrik (Bernovits O. utóda). Ries Lajos. Wecker Károly.	Liptó-Szent-Miklós Steier Izidor.
Arad Aradi nyomda-részvénytársaság. Bluch H. Első amerikai gyorsnyomda (tul.: Kerpich Zsigmond). Gör. kat. egyházmegyei nyomda. Oyudai István. Lengyel Lipót. Moshát Miksa. Tribuna Poporului i. t. nyomdája. Réthy Lipót és Fia. Varga József társai (tul.: Seigerwald A.).	Czepléd Nagy Elek. Sesla Béla.	Gyergyó-Szent-Miklós Szabó Testvérek.	Kecskemét Fekete Mihály. Pannónia-nyomda (tulajd.: Somogyi János). Seiner Mihály. Szárdi László. Tóth László.	Lőcse Reis Tivadar József.
Aranyos-Maróth "Dóczy" nyomda (tulajd.: Némedi László).	Debreczen Csokolai nyomda- és hird.-részvénytársaság. Hoffmann és Kronovitz. Kutasi Imre. László Albert. Pongrácz Déza. Schwartz E. Városi nyomda.	Gyömrő Kner Izidor.	Kécskémét Fekete Mihály. Pannónia-nyomda (tulajd.: Somogyi János). Seiner Mihály. Szárdi László. Tóth László.	Losoncz Kármán-nyomda. Losoncz Sándor és Társai. Rohi Simon.
Azód Magyar kir. javító-intézet nyomdája.	Deés Demeter és Kiss. Goldstein Jakab.	Gyöngyös Hram Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mor. Kovács és Schimerting.	Késmárk D. Ahmann Dávid. Sauter Pál.	Lugos Traunfellner Károly. Virányi János. Weisz és Székli.
Baja Kazal I. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streinzi Öyulláné.	Detta Heldenwanger József.	Gyón Engel József.	Keszthely Farkas János. Nádai Ignác. Sujánzky József.	Magyar-Óvár Czék Lajos.
Balassa-Gyarmat Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ. Házyk István.	Déva Hirsch Adólf. Kroll Öyula.	Győr Fischer István és F. utóda Nitsmann József. Oyóregyházmegyei könyvnyomda. Pannónia-nyomda (tul.: Szalay és Raab). Surányi János.	Kisbér Haffl Kálmán.	Makó Oadt László. Neumann József.
Balázsfalva Gör. kat. püspöki nyomda.	Devecser Rosenberg Zsigmond.	Gyula Corvina-nyomda. Dobay János.	Kisbény Haffl Kálmán.	Malaerka Wissner Alfréd.
Bánffy-Hunyad Salamon Mor.	Dicső-Szent-Márton Hirsch Mor.	Gyulafehérvár Püspöki lyc. nyomda (bélő: Papp Öyörgy). Völz B.	Kis-Czell Meyhárt Julia.	Maros-Ludas Ollócz József.
Barcs Skrilhnek N.	Ditró Ditró és Székely testvérek nyomdája.	Hajdú-Böszörmény Szabó Ferenczné.	Kis-Körösa Kallisch Ignác.	Máramaros-Sziget Blumentfeld és Társai. Mayer és Berger. Részvénynyomda. Wider Meudl Fia.
Baróth Moser Ádám.	Dombóvár Első dombóvári könyvnyomda és papírszerzőgyár.	Hajdú-Nánás Bartha Imre.	Kis-Marton Dick Ede.	Maros-Vásárhely Asi Árpád. Ev. ref. collegium-nyomda (bélő: Szupjár István). Orün Vilmos.
Bártfa Blayér M.	Duna-Ördögvár Schwarz Manó.	Hajdú-Szoboszló Pion Öyula.	Kis-Mén Fischhof Henrik.	Mátészalka Weisz Zsigmond.
Békés Biro Drechsel Déza. Povrázay László.	Duna-Szerdahely Adler Netti. Goldstein József.	Hallas Práger Ferencz.	Kis-Pest Fischer Henrik.	Medgyes Reissenberg O. A.
Békés-Csaba Corvina-ny. (Szelhcséky József). Lepage Lajos. Povrázay testvérek.	Eger Baross-nyomda (tulajd.: Pann S.). Egri könyvny. részv.-társ. Érseki lyciumi nyomda. Löw Sámuel. Politzer Jenő.	Hatvan Hoffmann J. I.	Kis-Székely Scherer József.	Mező-Berény Mähr László.
Belényes Sósmanni László.	Eperjes Kócsk Árpád. Pannónia-nyomda (tulajd.: Stehr D.). Stamberger Lajos.	Hódmező-Vásárhely Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r. t. Lévai Fülöp. Vásárhely és Vidéke nyomdája (tul.: Endrey Öyula dr.).	Kis-Várda Berger Ignác. Hj. Klein Öyula.	Mezőkövesd Balkás Ferencz.
Beregzsáz Híradás-nyomda (tul.: Juhász Pirovka). Tengel Jenő.	Érsekújvár Kohn Samu. Winter Zsigmond.	Hollcs Hotascha J.	Kolozsvár Bostovics József. Ellenrek nyomdája (tul.: Magyar Mihály). Ódán János örökösé. Gombos Ferencz. Magyar Polgár nyomdája (tul.: Ajtay K. Albert). Póker Albert. Zobácz Ferencz.	Mezőtúr Dolcsák Géza. Oytkó Károly.
Beszterce Botschar I. Csallner Károly.	Érsekújvár Kohn Samu. Winter Zsigmond.	Homonna Waller M.	Komárom Petőfi-nyomda. Rózi Frigyes. Schönwald Tivadar. Péter Sándor.	Mindszent Weisz Ignác.
Besztercebánya Machold F. Sonnenfeld Mor.	Érsekújvár Kohn Samu. Winter Zsigmond.	Huszt Mermelstein Fülöp.	Körmen Körmenyi könyvnyomda-részvénytársaság.	Miskolcz Forster, Wessclényi és Társai. Stamberger Bernát. Wagner és Szelényi.
Bleake Lederer Hermann.	Ér-Mihályfalva Beck Adólf.	Igló Schmidt József. Tátra-nyomda (tul.: Stein Ignác).	Körmend Körmenyi könyvnyomda-részvénytársaság.	Módos Statis Öyörgy.
Bonyhád Rambischek Izor.	Erzsébetfalva Matkovich Aladár.	Ipolyzág Neumann Jakab.	Körmendi Körmenyi könyvnyomda-részvénytársaság.	Mohács Illand János. Rosenthal Márk.
Brassó Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Ornfeld R.). Churen és Társa. Gütt János Fia. Herz I. B. Mureszanu Aurél. Schändl O.	Erzsébetváros Kotzauer D.	Jászberény Brhauer Adólf és Társa. Kacvinszky Zoltán.	Körmendi Körmenyi könyvnyomda-részvénytársaság.	Moór
Brezobánya Kreiser J.	Eastergom Barákovits Gusztáv. Hunnai-nyomda (tul.: Oerenday József). Lalszky János. Tábor Adólf.		Körmendi Körmenyi könyvnyomda-részvénytársaság.	Munkács Orünstein Mór. Kohn és Klein. Kroó Hugó.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

Facta loquuntur.

Pompás, minden kényelemmel berendezett palotát építettek a magyar királyi központi statisztikai hivatal részére; Budán, a lejtős Oszlop-utca sarkán áll a hatalmas palota, a melynek homlokzatára hátran odairhatták volna ezt a jelmondatot: „Facta loquuntur”. Sehová se illik ez találobban, mint a számok palotájára: a statisztikusok büroja külső bejárója felé.

Régebben úgy félték nálunk a statisztikai felvételektől, mint a sáskajárástól vagy a jégveréstől. A statisztikai lapokat egyenlő rangba helyezték az adóintésekkel s ki-ki úgy töltötte azokat ki, a hogy magára nézve hasznosabbnak gondolta. A ki félt a megadóztatástól, az sokkal kevesebb adatot mondott be; a kinek meg nem volt rendben a szénája és hitelképesebbé akarta magát tenni, az többet mondott abban magáról, mint a mennyije tényleg volt. A szegény statisztikusok azután összeszedték ezeket és idegölő munka mellett hámozták ki azokból a nekik szükséges adatokat.

Ezek a tények azután nagyban rontották a felvett statisztikák nimbuszát s a közönség nagyrésze még ma is a kicsinylés bizonyos nemével fogadja a milliókba, törtekbe és százalékokba szedett számok légióit. Megbizhatatlannak, hiábavaló munkának tartja azokat az, a kinek nem volt szüksége soha semmiféle statisztikai adatra. Ellenben mindenki, a ki csak egyszer is igénybe vett valamelyes statisztikai dolgot, az érdeklődés hatványozottságával tanulmányozza a rideg számok halmozását s szinte mohó élvezettel követi az egyes tételek okoskodásait.

Milyen sötétség, milyen kétes bizonytalanság a mult idők képe a kutató előtt, a melyről még csak approximativ adatok sincsenek. Hiszen Oroszország csak mostanában csinálta meg az első hivatalos népszámlálást és bizony — a nagy kolosszus különleges viszonya miatt — nagyon hézagosan sikerült az. De sikerült a hogy sikerült, még így is jobb a semminél.

Nálunk a statisztikai hivatalt törvényerővel ruházták fel, megalkották a magyar kir. központi statisztikai hivatalról szóló 1897: XXXV. törvényezikket, hogy a fényes palotában minél biztosabb alapokon dolgozhassanak a statisztikusok.

Ez a törvény maga a legkésebben szóló bizonyosság a statisztika hasznossága és szükségessége mellett s az egyesek a társadalom kétszeres elismerést érdemelnek, ha beállanak a statisztikusok táborába.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1898. évfolyamában

közli a budapesti könyvnyomdák *gépstatistikáját* és mindjárt megígéri, hogy az 1899-iki évfolyamban a vidéki nyomdákról hoz ilyen statisztikát, mert 1894-ben közölte azt utoljára.

Eddig úgy tett a Szakkör választmánya, hogy erre a célra válaszos levelező-lapokat készítettett és azokon kérte be az adatokat. Ez sokaknál visszatetszést keltett és azt mondták, hogy két krajezárt még tudnak áldozni a közjóért, hát mi szüksége volt a Szakkörnek olyan nagy kiadáshoz vernie magát. Ez ugyan még csak a kisebb rész véleménye volt és nem is vettük volna tekintetbe, ha magunk is be nem látjuk, hogy azok a válaszos levelező-lapok nemcsak hogy költségesek, de még nem is egészen célszerűek. Nem fejtettük ki azokon nézetünket úgy, hogy mindenki megértse érzünket. Azon a féltényérnyi kis papiroson nem mondhattuk el azt, hogy miért is akarjuk mi azt a statisztikát hogyan és mily módon óhajtánánk az egyes rovatok kitöltését. Pedig éppen ez a fő: a rövidség és a praktikusság. A hány, annyiféleképen fogta fel a kérdéseket és a földolgozónak ugyancsak meggyült a baja, míg valamit ki tudott hámozni az egyes adatokból.

Most azt a módot választottuk, hogy a levelező-lapok helyett még költségesebb eljárást választunk és minden egyes nyomdatulajdonosnak megküldjük a Grafikai Szemle 1898 júniusi füzetét és ahhoz mellékeljük a kérdőlapokat. Mi tehát lapunk egy számát küldjük azért, hogy a tisztelt főnök urak nekünk egy kétkrajezáros bélyeg ráragasztása után, az egyes adatokat kitöltve, lehetőleg postafordultával visszaküldjék. Nem hiszünk, hogy a magyarországi nyomdatfőnökök, igazgatók vagy művezetők között akadna egy is, a ki rossz néven venné tőlünk ez eljárást; de nem hiszünk azt se, hogy akadna olyan, a ki megtagadná tőlünk e kérelmünk teljesítését. Nem magunknak csinálunk mi ezzel hasznót, hanem a közjónak akarunk azzal szolgálatot tenni, mint tettük azelőtt is mindig.

Igaz ugyan, hogy munkánkért mindenkor megkaptuk az elismerést; de az is igaz, hogy az 1893-ban szétküldött válaszos levelező-lapokat több mint száz nyomda nem küldte vissza. Lehet, hogy a legtöbb ezek közül feledékenységből történt; de hát ennek is van orvosszere. Ne dobják a főnök urak félre a küldött kérdőlapot, hanem töltsék vagy töltsék ki azt azonnal és télessék postára, mert hisz az egész nem vesz igénybe többet két-három percznél.

A kérdőlapok kitöltése nagyon egyszerű. Magyarul és németül is ott áll a kérdés: . . . gyorsajtó (Schnell-

A vidéki főnökök címére küldött példányokhoz a gépstatistika részére szükséges kérdőlapok vannak mellékelve.

pressen) stb. A pontozott léniára számmal kell odairni a gyorssajtók, kézisajtók stb. számát. A *hajtóerő* léniájára meg azt kell írni, hogy *kézi, gáz, villany* stb.

A *segédgépek*hez tartoznak az üzletben levő összes kisebb és nagyobb olyan gépek, melyek nincsenek a kérdésben felvéve (mint vágó-, hajtogató-, simító- stb. gépek).

Az *intézet egyéb úgainál* pedig egyenkint felsorolandók: litografia, könyvkötészet, tömöntöde, vonalzó-intézet stb. A *ezéget* úgy kell írni, a hogy az bejegyezve van, például: »Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság, Debreczen» és nem csak »Csokonai-nyomda«.

Ezek volnának a kitöltésre vonatkozó megjegyzések.

Most azonban, hogy úgy a Grafikai Szemle névsora, mint az Évkönyv statisztikája minél teljesebb legyen, fölkerünk mindenkit, hogy *olvassák át a Grafikai Szemle most megküldött számának két borítékát és igazítsák helyre az ott talált téves adatokat.* Továbbá felkérjük még arra is az olvasót, ha netalán abban a városban volna olyan nyomda, a melyik a mi borítékunkon nem fordul elő, sziveskedjék annak az adatait is beküldeni, vagy pedig ha ezt nem tehetné, úgy a kérdő-lapon írja fel a hiányzó nyomda *címét és mi majd oda is elküldjük lapunkat.*

A Könyvnyomdászok Szakköre lapunk szerkesztőségét bizta meg azzal, hogy az 1899-iki Évkönyv számára tegye meg a vidéki gépstatistika ügyében az előmunkálatokat.

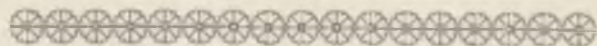
Mi ennek a megbízatásnak sietünk eleget tenni, hogy minél több ideje legyen majd az Évkönyv szerkesztőségének a higgadt feldolgozásra.

Egy-két hét múlva a *Magyar Nyomdászok Évkönyvének* az előfizetési felhívását is szétküldi majd a Szakkör, kérjük tehát az olvasót ezen a helyen is, hogy fogadják azt most is tárt karokkal, úgy, mint az előbbi években.

A Szakkör sohase nézte kiadványainál az anyagi hasznót, mert mindig csak az képezi célját, hogy a magyar szakirodalmat minél magasabb pozítra emelje. Ha nagyobb a pártolás, fényesebb az eredmény. Ha több a jóakarát az olvasók részéről, úgy a munkatársak is nagyobb igyekezettel és ambícióval szolgálják a közjót.

Reméljük tehát, hogy a magyarországi nyomdatulajdonosok is munkatársunkká szegődnek most s mindenki hozzájárul ahhoz, hogy statisztikánk minél megbízhatóbb és minél pontosabb legyen.

Mikor a kérdő-lapokat kitöltik, ne gondoljanak se az adóra, se a hitelezőkre, se a végrehajtókra, hanem tartásukban a cikkünk címéül választott latin jelmondatot, a mi magyarul mondva annyit tesz, hogy: »a tények beszélnek«.

Ujabb rendelet a köteles példányok beszolgáltatásáról.

Tudvalevő dolog, hogy utóbbi időben két törvény-cikk nyert szentesítést a nyomdai termékeknek tudományos czélra való beszolgáltatásáról. Mindkét törvény szövegét közöltük lapunk 1897. évi folyamának 203.

oldalán, és pedig az 1897. évi XLI. törvényt, mely a M. N. Múzeum és a Magyar Tud. Akadémiának rendelt köteles példányokról szól, egész terjedelmében, míg az 1897. évi XXXV. törvénynek, mely a központi statisztikai hivatal ügykörét állapítja meg, csak 4-ik szakaszát közöltük, mint a mely egyedül érdekel bennünket nyomdászokat, a mennyiben elrendeli a köteles példányoknak a most nevezett statisztikai hivatal számára való beküldését.

Erre nézve most látott napvilágot a keresztülviteli utasítás, melyet ime szószerint közlünk.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter által 2862/98. eln. szám alatt kiadott rendelet következőkép hangzik:

Az 1897:XXXV. t.-cz. 4. §-a értelmében a m. kir. központi statisztikai hivatalt a nyomdatermékekből megillető köteles példányok beszolgáltatása tárgyában az idézett törvényszakaszban adott felhatalmazás alapján, a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beszolgáltatásáról szóló 1897:XLI. törvény-cikkben foglalt szabályok szem előtt tartásával, rendellem a mint következők:

1. §. A nyomtatók, — illetőleg a mennyiben külföldön nyomott, de hazai kiadó által kiadott termék beszolgáltatásáról van szó, a kiadók — a nyomdatermékekből statisztikai czélokra egy példányt a m. kir. központi statisztikai hivatalnak ingyen beszolgáltatni tartoznak.

A beszolgáltatási kötelezettség az 1897:XXXV. t.-cz. 4. §-ához képest a következő nyomtatványokra terjed ki:

1. gépi sokszorosítás útján kötetes vagy füzetes alakban kiadott mindennemű írói műre, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat;

2. minden időszakos folyóíratra, kivéve a tisztán szépirodalmi tartalmúakat s a hetenkint vagy egy hétnél rövidebb időközökben megjelenő hírlapokat;

3. iskolai értesítőkre, mindennemű évi jelentésekre, statisztikai kimutatásokra, cím- és névtárakra, továbbá föld- és térképekre.

2. §. Széptani művek, továbbá tudományos magyarázatokkal ellátott szépirodalmi művek tisztán szépirodalmi miaknak nem lévén tekinthetők, beszolgáltatási kötelezettség alá esnek.

Ellenben nem terjed ki a beszolgáltatási kötelezettség a naptárakra, még ha mellékesen cím- és névtári, vagy egyéb közhasznú részt is tartalmaznak. Kivételesen képeznek az oly naptárak, a melyek tulajdonképeni rendeltetésüknél fogva cím- és névtár, vagy valamely szakmú szerepét töltik be; ezek még abban az esetben is beszolgáltatandók, ha a naptári rész első helyet foglal is el bennük.

3. §. A beszolgáltatás határidejére, valamint a beszolgáltatási módjaira nézve a nyomdatermékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beszolgáltatásáról szóló 1897:XLI. t.-cz. 5—10. §-aiban, valamint az e törvény-cikk végrehajtása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által az igazságügyi m. kir. miniszterrel közösen kibocsátott 1898. évi 5720. V. és K. M. rendelet* 1—8. §-aiban foglalt rendelkezések — alábbi módosításokkal — a m. kir. központi statisztikai hivatalt megillető köteles példányok beszolgáltatásánál is megfelelően alkalmazandók.

* E rendelet szövege lapunk jelen évfolyamának 10. oldalán lett közölve.

a) A m. kir. központi statisztikai hivatal részére a beszoigálatási kötelezettség az 1898. évi január hó 1-étől fogva kezdődik. Az 1898. január hó 1-étől március hó végeig terjedő évnegyedben megjelent s beszoigálatási kötelezettség alá eső nyomtatványok az 1898. április—júniusi negyedében megjelent, illetve megjelenendő nyomtatványokkal együttesen és pedig 1898. évi július hó első két hetében szoloigálatandók be.

b) A m. kir. központi statisztikai hivatal részére történő beszoigálatásoknál az 1898. évi 5720. V. és K. M. rendelet 2. §-ában említett B) minta szerint szerkesztendő nyomdatermek kimutatásokban a nyomtatványoknak fejezetek szerint való megosztása mellözhető.

c) A beszoigálatásra kötelezett a köteles példányokat a m. kir. központi statisztikai hivatal-ra címelve posta útján, postadíjmentesen küldheti be, vagy más módon kézbesítheti.

A kézbesítésnek, ha nem postai úton történik, hétköznapokon 11-től 1 óráig a m. kir. központi statisztikai hivatal könyvtári helyiségében az arra jogosított tisztviselő kezéhez kell történnie.

A postán küldött köteles példányok, ha 250 grammal súlyosabbak, vagy ha különböző alakúak, körülkötendők. Ha egy kilogrammál súlyosabbak, erősen becsomagolandók és a postahivataloknál 25 darabonként 8 krajczárjával kapható bélyegmentes hivatalos szállítólevéllel ellátandók. Ha 20 kilogrammnyi súlyt meghaladnak: több, legfeljebb 20 kilogrammos csomagokra osztandók. Egy szállítólevél kíséretében három ily egy címre szóló csomag adható fel. Értéket nyilvánítani nem szabad, illetve a mennyiben nyilváníthatnék, a csomag viteldíj-kötelezettség alá esik. A címlapra (burkolatra) s a mennyiben szállítólevél szükséges, erre is mindenkor a beküldő neve és ezen záradék irandó: „Köteles nyomdatermek-példányok. Portomentes”. Ezen feljegyzések alkalmazásának elmulasztása a portomentességet megszünteti s a postai viteldíj megfizetésére való kötelezettséget vonja maga után. A hiányok tehát a felvevő postahivatal felszoigálatására vagy pótlások, vagy pedig a küldemény bérmentesítendő, minthogy a m. kir. központi statisztikai hivatal portoköteles bérmentellen küldeményeket nem fogad el, mely esetben a beszoigálatás meg nem történnék tekinthető.

4. §. A vármegyei alispánok, illetőleg a törvényhatósággal felruházott városok polgármesterei kötelesek 1898. június hó végeig a területükön lévő nyomdákrol és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekrol pontos jegyzéket, a jelzett határidőn túl pedig esetről-esetre minden változástrol késedelem nélkül értesítést küldeni a m. kir. központi statisztikai hivatalnak.

A magyar királyi központi statisztikai hivatal e jegyzékek és időnkinti értesítések alapján a hazai nyomtatók és gépi sokszorosítással foglalkozó iparosokrol (cégekrol) egy az egész országra kiterjedő törzskönyvet vezet, a mely a nyomtatók beszoigálatási kötelezettségének ellenőrzésére szolgál.

A kiadókra háruló kötelezettség ellenőrzését a magyar királyi központi statisztikai hivatal a bibliografiai hírdetéseknek és közleményeknek, előfizetési felhívásoknak és általában minden erre vonatkozó adatnak gondos figyelemmel kísérésével gyakorolja. Az ily természetű

adatokat a magyar kir. központi statisztikai hivatal egy-szersmind a nyomdákra és gépi sokszorosítással foglalkozó műhelyekre vonatkozólag az alispánok, illetőleg polgármesterek által összeállított jegyzékek és heterjesztett értesítésekben foglalt adatok ellenőrzése céljából, nemkülönbén a nyomtatók beszoigálatási kötelezettségének ellenőrzésére is mindenkor gondosan figyelemmel kísérni tartozik.

5. §. A magyar kir. központi statisztikai hivatal a nyomdatermekből megillető köteles példányok beszoigálatására vonatkozó s az 1897: XLI. t.-cz. 12. §-ában meghatározott mulasztások kihágást képeznek, melynek büntetésére, valamint az eljárás módjára, nemkülönbén a kellő időben be nem érkezett köteles példányok utólagos beszoigálatására és a kifogás alá eső példányok pótlására nézve az imént említett törvény 11—13. §-ainak, valamint az 5720 98. V. és K. M. számú rendelet 9. §-ának rendelkezései alkalmazandók, azzal a módosítással, hogy a feljelentést a magyar kir. központi statisztikai hivatal igazgatósága terjeszti elő s hogy a befolyó pénzbüntetések, melyeknek összege a hivatalból értesítendő magyar királyi központi statisztikai hivatal nyugtájára esetről-esetre kifizetendő, e hivatal könyvtárának javára fognak fordíttatni.

6. §. Jelen rendelet kihirdetése napján lép hatályba.
Budapest, 1898. évi június hó 8-án.

Mizériák.

Midőn az alanti néhány dolgot e cikkbe foglalom, korántsem azért teszem, mintha vele a könyvnyomdászok előtt ismeretlen dolgokat akarnék elmondani, mert azokat a mizériákat, melyek munkánknál meglehetősen gyakran fordulnak elő, jól ismerjük és épp ily jól ismerjük az ellenők való védekezést is. Daczára ennek, nem esodálatos-e, hogy a felmerülő bajokat le nem győzzük? Pedig a fegyver kezünkben van és ellenségünk oly gyönge, hogy a győzelem csak akaratomon mulik. Ezen akaratot pedig alkalmaznunk kell, mert a félszegség talán a világ semmiféle munkájánál nem boszulja meg magát oly következményekkel, mint a szedésnél elkövetett mulasztás. Ilyenek közé tartozik a rossz korrektura is, melyet rendesen savanyú ábrázattal fogadunk s e saját teremtényünkre — mivel torz-szülött — még nézni sem szeretünk, pedig meg is kell vele birkóznunk, noha általa sok idő megy veszendőbe; szóval: miatta „rossz napunk” van. Ámde könnyen elkerülhetők volna, ha a szedésnél pl. nem a vasárnapi kalandon járt volna az eszünk, avagy éppen akkor új „stílin” nem törtük volna a fejünket... No de világért sem akarom azt állítani, mintha csupán ily okokból születének a kihagyásos és más hibáktól hemzsegő korrekturák, mert ha teszem például a szerző, kinek kéziratát szedjük, véletlenül azok közül való, a kik a szedőtől az ortográfiai ismereteket is megkövetelik, minek folytán az írásnál erre kevés tekintettel volt — és a szerző tévedésén mulik a dolog — bizony igen szomorú, mert az esetek ezen stádiumában nincs segítség.

De hát ezéomat nem is a jó vagy rossz korrekturák

tárgyalása képezi most, csak mert »mizériákról« lévén szó, önkéntelenül sem haladhattam el mellette szó nélkül, ezt érintve, a fenti gyűjtőczim alatt megemlíteni óhajtottam, hogy rövid életünkben a rossz korrektúra okozta kellemetlen órákat mily könnyen megtakaríthatjuk. Tiszta szekrénynyel, grammatikai ismerettel felruházva és figyelmes szedéssel e bajt könnyen elháríthatjuk.

A spisz.

Ez oly kellemetlen vendég, a kit sohasem látunk szívesen s többnyire meg éppen olyankor lábatlankodik, a mikor sürgős munkát kell végeznünk. S mivel a munkánk közt felmerülő akadályok mindig rosszkor jönnek, könnyen érthető az a megszokott sóhajtásunk, hogy: »ennek is éppen most kell történnie!« De ha munkánk alapját jól megvetjük s formánkat azzal a gondos figyelemmel, mondjuk ápolással, mint a jó anya gyermekét — egészen a gépig kíséjük, úgy az említett »vendég«, valamint más kellemetlen komplikációk sem a kevésbé sürgős, sem pedig éppen sürgős munkánknál mutatkozni nem fognak.

Am lássuk, mitől erednek a spiszek? Kompressz szedésnél spisz támadhat oly sorokban, a melyek gyöngébb kizárás folytán az előtte és utána következő soroknál rövidebbek, a miért kompressz szedésnél nem csak arra kell gondolnunk, hogy tiszta korrekturát nyerjünk, hanem a követendő többi feladatok közt gondot kell fordítanunk a sorok pontos, egyenletes kizárására is és ezt a korrigálás alkalmával is szigorúan szem előtt kell tartanunk, mert többnyire a korrekturánál történt hibás betű feleserélése alkalmával követhető el az a mulasztás, mely a nyomásnál sok bajt okoz.

De áll ez akcidentusz-munkákra nézve is, a hol a hiányos kizárás nyomás közben épp oly veszedelmes következményeket szül s a mellett, hogy a spiszek lenyomkodásával a gépet és a mellette alkalmazott egyéneket tartóztatjuk, jó munkát nem nyerhetünk, mivel a spiszek, mintegy okulásra intve, alig néhány példány nyomása után, újból előbukkannak. Legnagyobb baj azonban ilyenkor az, hogy e kellemetlen jelenség valódi okára, a forma nyomása közben, sokszor rá sem akadhatunk, mert gyakran tapasztalhatjuk, hogy a spiszes sor nem gyengébb a többinél s így tehetetlenül kell a már változhatatlanba belenyugodnunk. Mert míg kompressz szedésnél a kolumnában nemcsak valamely gyengébben kizárt sor idézheti elő a spiszek megjelenését (mely más, esetleges okokra később visszatérek, akcidentusz-munkánknál körbe vagy ferdén állított sorok hiányos kizárása, elcsuszása, vagy éppen a különben pontosan kizárt sorok közé alkalmazott rossz vagy észrevétlenül megcsuszott térző is olyan kalamitásokat idéz elő, minek okára néha alig vagyunk képesek rájönni).

Hogy ferdén zárt soroknál spiszek létrejöveteléhez kevesebb esélyeknek legyünk kitéve, takarékoskodnunk kell a kizárásokkal, úgy, hogy ha az illető sort alul és felül egy darabból, térzőből vagy stégből álló alappal elláttuk, elegendő, ha a megkívántató kizárások egy-egy darabjával ennek csupán négy sarkát erősítjük meg. Kivételt képez természetesen hosszabb sornak ferdén való állítása, a midőn — ha ez térzőkön nyugszik — a sor közepét is támogatnunk kell. Itt oly ferde sorról

van szó, mely egyedül áll, vagy a hozzá tartozó többi soroktól távolabb állíttatik, míg oly ferde sornál, mely alul és felül levő más sorok közé állíttatik, a fenti szabály teljesen elesik, mivel e sor alsó és felső térző alapját a reá és alá szedett sorok tartják fenn.

Spiszek azonban nemcsak a szedő mulasztásából eredhetnek, mert míg a szedő mindent elkövet, hogy például illusztrált munkánál a kliséket reszeléssel és a kliséken tapasztalt hiányoknak papirszeletek ráragasztásával történt pótlással, ezeknek a szöveg közé való illesztését lelkiismeretesen, pontos kizárással eszközöli, kárba veszett törekvés ez akkor, ha valamely különösen nagyobb klisé alul nincs kellően egyengetve. A gépmester, illetve a nyomó kötelessége illusztrált formának gépbe való emelése előtt arra ügyelni, hogy a formában levő klisék alapzata tökéletesen egyenletesek legyenek, mert ellenkező esetben a klisék a zárt formában is mozgatható részt képezvén, igen természetes, hogy a körülötte levő kizárások sem juthatnak oly szilárd helyzetbe, hogy azok a cilinder által a mozgó klisére gyakorolt nyomás folytán helyzetükből ki ne emelkedhessenek, ha ugyan a festékhenger magát a klisé már magával nem ragadta.

Oly esetben, ha a szedés és klisék tökéletes kizárásához kétség nem fér, különösen illusztrált formánál, akkor is támadhat spisz, ha a gép formavezetőke rozoga állapotban van. A spisz okát itt is lehet keresni és megtalálhatjuk, ha — mondom — a kifogástalan formával a gép formavezetőke előre és hátra való járása közben rázkódik. Ily rázkódás első sorban a formában levő könynyeb részeket, tehát a kliséket hozza mozgásba, minek folytán szintén előáll az imént említett proceszszus, az t. i., hogy a formában rázás következtében mozgathatóvá vált klisék mellől a kizárások felfelé törekszenek.

A szedés közt levő meggörbült (vetődött) fametszvények is idéznek elő spiszt, mert ily meghajlott klisé sem a kizárásnak, sem a szedésnek szilárd oldaltámaszt nem nyújthat s így a szorosra zárt formában is tapasztalhatjuk, hogy a vetődött klisé melletti kizárások könnyen ki is húzhatók.

A hanyagul kizárt szedésnek tulajdoníthatók a

kihuzódások

is, melyeknek elejét venni oly könnyű dolog, hogy e bajnak sohasem kellene előfordulnia. Csak ismétlésekbe bocsátkoznék, ha a kihuzódások különböző okait elősorolnám, mert ezek nagyjában azonosak a spiszek okaival, úgy, hogy ha formánk készítésénél arra törekszünk, hogy spisz elő ne forduljon, e gondos munkával a nyomás közben előfordulható kihuzódásoknak is elejét vettük. De mint a fenti fejezetben, itt is jut szerep a gépmesternek vagy nyomónak, mert hiába adunk nyomás alá tökéletesen kizárt formát, ha a gépeknél azt nem abban a figyelemben részesítik, a mi a formát megilleti. A gépmester vagy nyomó figyeljen, hogy a szedésnek a formarámába való zárása alkalmával, a töltelékül a szedés mellé alkalmazott térzők valamely helyen egymásra ne toldójanak, mert ily helyen a zárásnál természetesen kisebb nyomás éri a szedést s laza marad, mely szedésrész nyomás közben még lazábbá válván, úgy, hogy ily betűk a festékhengerhez tapadva, ez köny-

nyen magával ránthatja. A forma zárásánál az említett okból arra is vigyázni kell, hogy a szedés oldalára rakott térszők a szedést mindenütt fedjék s egy-egy rövidebb térsző csekély fáradságra kerülő feleserélése végeztet nem szabad a szedést, illetve a nyomást kockáztatni.

De gyakran előfordul az az eset is, hogy a formának hiányos, túlgöngye vagy egyenlőtlen bezárása is előidézi azokat a bajokat, a melyekért első pillanathán a szedőt vonjuk felelősségre, a ki formáját megvizsgálva, ilyenkor persze sehogya sem képes a valódi ok felderítésére.

Nemcsak a kihúzóadások, de spiszek elhárítására nézve is áll az, hogy a szöveg közé szedett klisékre szedést közvetlen sohase tördeljünk, a nélkül, hogy a klisére — tekintet nélkül annak képnélküli szélére — előbb térszőt ne tegyünk. Mert ha a klisé ezen szélé ugyan elég ahhoz, hogy a kép és szöveg közt hézagot nyerjünk, a szöveg és klisé közé alkalmazott térsző nem arra való, hogy vele nagyobb közt érijünk el, hanem arra, hogy ez által a klisé mellé tördelt szedésnek feltétlen sima felületű alapot biztosítsunk és a szedést vele rögzítsük.

A klisé és szedés közé tett térsző továbbá még azért is biztosít esetleges spiszek vagy kihúzóadások ellen, mert a klisé oldalának egyenlőtlen és puhább volta, a zárt formában a klisé mellett levő betűknek sohases nyújthat oly szilárd helyzetet, mint a térsző vagy más kizárás.

Mint mindenütt, úgy látjuk, itt is egy-egy hiba rendszeren több bajnak is szülő anyja s mintegy karöltve járnak egymással a nyomás közt előforduló kellemetlenségek. Hiszen csaknem az eddig említett okok idézik elő azt is, ha nyomás közben

„fekszik a szedés”,

melynek hira a szedőt, a ki tudja, hogy e bajon milyen nehéz segíteni, igen kellemetlenül érinti.

A szedés megfekvése is több okból eredhet. Ha kompressz vagy akcidensz szedésnél csak egy-egy sor fekszik, bizonyos, — ha a forma rendszeren van zárva — hogy e sorok gyengébbek a szedés többi sorainál. Kompressz munkánál a szedés akkor dől meg, ha a szedés nyomás előtt gyakori levonatkészítésnek volt kitéve, olyankor különösen, ha e levonatok kézisajtóban, a formának rámbába való zárása nélkül történtek. Ha azonban eszünkbe jut az, hogy e jól kizárt, de a gyakori levonatészítés által megrongált szedés a nyomásnál, érthető okokból, megdőlhét és ha meggondoljuk, hogy e bajon a géphen milyen nehezen segíthetünk, jól tesszük, ha ily szedést nyomás előtt griffenkint a hajóra vesszük s a sorokat egyenesre állítva, ismét szilárd állapotba hozzuk s újból kikötjük. Így kell eljárunk oly szedéssel is, mely ugyan sok levonatészítésnek kitéve nem volt, de valamely okból csak hosszabb idő után kerül nyomásra. Az ily szedésen levő zsinór hosszabb állás után meglazulván, a sorok is lazakká válnak, mely sorok a forma zárása daczára is, a gép nyomóhengerének ellentállani már nem képesek. Épp így fekszik meg oly szedés is, mely nyomás előtt sokáig nem állt és róla csak egy-két levonat készült, de oly hanyagul volt kikötve, hogy a sorok már az első levonat készítésénél megdőltek. És mert tudjuk, hogy a szedés

kikötése a sorok szilárd állapotban való fentartásánál fontos tényező, kikötött szedést sohases szabad korrigálnunk.

Igen természetes, hogy kompressz szedés fekvését az is előidézi, ha az oldalczimék (kolumnaszámok) erősebbek a szedésnél. És a mily nevétségesnek tetszik az a feltevés, hogy az is előfordulhat, miszerint a szedés gyengébb (keskenyebb) az oldalcziménél, oly bizonyos, hogy ez nem is tartozik a nagyon ritka esetek közé, mert ha az oldalcziméket esetleg más szedő készíti, a ki sorzóját — az ő szokása szerint — erősebbre zárta s a mű szövegének szedője pedig sorzóját pontosan a megfelelő szélességre zárta, nem számítva arra, hogy a sorzót azért kell valamivel erősebbre zárni, mert a szedés áztatás után kissé összébb megy, előáll az a körülmény, hogy a szedés keskenyebb az oldalcziménél, a mire nem is gondolva, tördelésnél észre sem vesszük és csak a nyomásnál találjuk, hogy fekszik a szedés. Az oldalczimék a szedésnél az esetben is erősebbek lehetnek, ha ezen oldalcziméket esetleg az előző ivatektől nyertük, mely ivatek nyomásánál meg a szedés volt erősebb az oldalcziméknél, a min akkor (utólag) úgy segítettünk, hogy az oldalczimét egy spácziummal erősebbre csináltuk, a miről azután rendszeren megelégedzünk. Azért észszerű ilyen oldalcziméknek a következő ivateknél való felhasználásánál úgy eljárni, mintha azokat ujonnan szednénk, mert különben igen könnyen megeshetik az imént említett hiba.

Ritkított soroknál, az oldalszámokra való tekintet nélkül, a sorzót okvetlen valamivel szélesebbre kell zárunk, mert régi tapasztalatból tudjuk, hogy a szedés áztatás után összébbszorul, a térsző természetesen nem s így a térszők közt levő betűk a zárt formában is mozgathatókká, illetve ily sorok lazakká válnak, mely sorok a nyomásnál okvetlen megdőlnék. Ugyancsak ritkított szedésnél gondunk legyen arra is, hogy a zárt formában valamely sor széléről egy-egy vékony betű, pont vagy vessző félre ne csúszszon, mely elcsúszott betű a térsző oldalára kerülvén, ezt ezen pótlás által a többi sorok veszélyeztetésére mintegy meghosszabbítja, minek csaknem biztos következménye, hogy a sorok megdőlnék.

Végül jól kizárt szedés megdőlését a nyomóhengeren levő vastag felhuzat is előidézhetheti, akkor különösen, ha a betűsorok a nyomóhenger hosszirányában állanak. Ilyenkor inkább a cszilindert kell kissé lejjebbereszteni, úgy, hogy az áthuzat a lehető legvékonyabb legyen.

Különösen illusztrált formák zárásánál jól meg kell nézni a záráshoz használt stégeket, mert egy-egy összevert vagy összenyomott s így alakja tökéletességét veszített stég érthető okokból gyakran lehet okozója úgy spisznek, mint kihúzóadásnak vagy a szedés megdőlésének. Olyan illusztrált ivateknél továbbá, melyekben több klisé van és spisz vagy más ehhez hasonló bajok feltételezhetők, csak rövid, két-két oldalát átérő záró-stéget használjunk és hosszú záróvasat vagy stéget itt mindig kerüljünk, mert nem lehet, hogy ez, hosszúsága vagy e miatt észrevehetetlen esetleg csekély elgömbülése folytán, a formán mindenütt egyenletes szorítást gyakorolhat, mely hiány szintén a fentemlített bajokat idézi elő.

Iletartozik a gépmesternek az a kalamitása is, mely rendszeren a szedő vigyázatlanságából ered, midőn ez tördelés közben a kolumnákat papirosra téve, egymásra rakja akkor is, ha az ívben klisék is vannak. Arra mindig gondolni kell, hogy a tördelésnél megnedvesített szedés alatt levő papiros átázik, mely nedvességtől az alatta levő klisék rozsdafoltokat kapnak, vagyis oxidálódnak, a miért — ha elegendő formadeszkával vagy helylyel nem rendelkezünk — legalább a klisés oldalakat ne rakjuk egymásra, illetve ezekre ne állítsunk szedést.

Milyen bosszantó, midőn a gépben levő formában, ott is annak alig hozzáférhető részében tapasztaljuk, hogy a betűk alá kizárástörmelék vagy a formadeszkáról lehorzolt fa-szilánk szorult. Ezt természetesen ki kell onnan venni, a mi sokszor ugyancsak megizzasztja a szedőt. E haszontalan, időt rabló és nehéz munkát pedig a gépmester könnyen megtakaríthatja, ha a formát gépbe való emelés előtt felállítja és a forma alapját először kefével, azután formatörővel jól végigdörzsöli.

A nyomásnál előforduló mizériák egyike a nyomtatvány egyenlőtlen színárnyalata is, a mi különösen akkor áll elő, ha a gépmester vagy nyomó a festékszerkezet helyes állítására kellő érzékkel nem bír. Ilyenkor mindig célszerűbb, ha a festékszerkezetet inkább elzárja s míg a helyes árnyalatot el nem találta, inkább kevés festékkel ellátott (szürke) példányokat nyomjon, a mi sohasem olyan hiba, mint ha a festékszerkezet rossz állítása következtében esetleg annyi festék rakodjon a formára, hogy a nyomott ívek egymáshoz ragadjanak. És ha a festékszerkezet helyesen van állítva, kellő színárnyalat eléréséhez a festék tökéletes eldörzsölése is kívántatik, a mi a megfelelő festékhengerek feladata. Mivel azonban e hengereknek a festék szétörzsölésén kívül még más, ennél fontosabb funkciója is van, az tudnillik, hogy a festéket a formára egyenletesen átvigyék, gondunk legyen arra is, hogy e hengerek ruganyosságukból, illetve szívóosságukból ne veszítsenek, mert kevésbbé ruganyos, vagy éppen megkeményedett hengerek sohasem hatolhatnak a betűk rétegeibe, mi által festéktől egyenletesen fedett, tiszta, tökéletes nyomást nem nyerhetünk. A hengerek megkeményedése a hosszabb ideig való használat természetes következménye, de előáll a hengeranyag gyors megkeményedése, ha a hengert vízzel mossák. Kevésbbé szívós hengert nyomás előtt nedves szivacsos gyöngén végig lehet dörzsölni, mi a hengeranyagot ideiglenesen megpuhítja, de tartós ruganyosságot nem adhat.

Kellemetlen jelenség a nyomásközben előforduló *szal*, vagyis a nyomott ívek szélein jelentkező ráncok, mely leginkább nagy, körzetes szedésnél, vagy tömöntvényes formáknál mutatkozik. E baj ellen jól bevált ugyan a »márka«-tengelyre alkalmazni szokott papírlemez, mely úgy hat, hogy az ívet a cilindert aljához nyomja, mi által a cilindert és a nyomandó ív közül a levegőt kiszorítja; ez azonban csak oly segédeszköz, a melynek használatát csak akkor vehetjük, ha az illető forma egyengetésénél már úgy jártunk el, hogy e ráncoknak elejét vegyük, a mi elérhető, ha ily formák egyengetésénél a cilindertől minél kevesebb áthuzatot alkalmazunk, a

cilindert puhává nem teszszük, mert kevés áthuzatnál, azaz kemény nyomással mindig kevesebb a falra való eshetőség.

...

»Mizériák« gyűjtőcíme alatt ki nem tudna még sok egyebet is följegyezni, a nélkül, hogy ne azzal állana elő, a mit »már úgy is tudunk«. Mindamellett nem árt, ha rég ismert dolgokkal is foglalkozunk, ezekről olvasva, figyelemzetőleg jutnak eszünkbe a munkánknál elkövethető mulasztásokból eredő bajok. *Schwartz Adolf.*

Egy új szerkezetű szedőhajó.

Bizonyára mindnyájunknak volt már alkalmunk tapasztalni, hogy mennyire bosszantó a szedőre nézve, ha például egy úgynevezett komplikáltabb szedést készített, melyben a több-kevesebb szórászhasogatással felépített kereten kívül még egyes ives sorokat (Bogenzeilen), avagy tán a rendelő határozott kívánságára czégekártyáján, kisebb reklámczélokra szolgáló nyomtatványain s más efféléken a czéget vagy az általa hirdetett cikk elnevezését feltűnőbbé tevés czéljából ferdén helyezte el s e szedésében, dacára a legnagyobb precízitással végzett kizárásának, a kikötés alkalmával a sorok eltoldódnak, sőt nem ritkán a kikötési művelet alatt a bal-kézszel véletlenül tett rossz fogás, avagy a kikötőzsinór elszakadása következtében a szedés »rétes«-formában áll szedője szemé előtt. Ilyenkor — eltekintve attól, hogy sok esetben a szedés próbanyomata már jó egynehányszor sürgettetett — a szedő akaratlanul is nem a leghízelgőbb módon emlékszik meg a rendelőről és — az egyveleg teljessége miatt — a hajó, az anyag szállítójáról, sőt talán még ez utóbbiak feltalálójáról; csakhogy »száz szónak is egy a vége: menjünk!« és állítsuk össze újra szép türelmesen a szedést, ezáltal azonban a legritkább esetben oly sikeresen, mint első ízben, mert bár szakmánk alapfeltétele a szó szoros értelmében a türelem, ez erénynevel oly mérvben, hogy egy és ugyanazt a munkát másodsor is oly kedvvel végezzük, mint azt első ízben tettük: vajmi kevesen dicsekedhetünk. Mi ennek természetes következménye? Az, hogy munkánk ily esetben silányabb lesz s e által az üzletnek erkölcsi és anyagi kárt okozunk, szakképzettségünket pedig — bár helytelenül — elítélő kommentárokkal illetik feljebbvalóink, különösen ha azok nem szakemberek, tehát a haj kútforrását nem ismerhetik, magyarázatokat pedig semmi szín alatt el nem fogadnak.

Az ily kellemetlenségeknek elejét veendő, az eddigi bevett szokás szerint az ürstégekéből a szedés nagyságának megfelelőleg készített keretet vagy a hajó oldal-falaiba szorítottuk, vagy pedig len vasrámába zártuk, hogy így a stégkereten belül biztos kézzel operálhassunk. Azonban míg az első segédeszköz három, esetleg négy oldalfala — már rövid idei használat után is — egyrészt elgörbült, másrészt annak derékszögei megbizhatatlanokká váltak, addig a zárórámával való bajlódás először sokkal nagyobb időfecsérlést igényelt, másodsor a rációk aránytalan sok helyet foglaltak el

és harmadszor régiebb rációk használatánál ugyanazon vesződség állott be, mint azt a szedőhajó használatánál említém.

Fenti okokból nem eléggé méltányolható tehát azon — ismertetésem tárgyát képező — legújabb szerkezetű szedőhajó, mely szerény nézetem szerint hivatva van az érintett s mindnyájunkon akárhányszor megeseett visszasságokat egy csapásra megszüntetni.

Meg nem vehető szolgálatot tesz a szóban forgó hajó a több színben nyomandó és nagyon komplikált természetű munkáknál, mely esetben két, kisebb méretű szedésknél három színforma is választható szét egyszerre a hajón. Ez utóbbi célra a két vagy három formának megfelelő stégkeretet szoritunk a hajó oldalfalai közé a lentebb leírt módon s a kikötés megkönnyítése céljából a hajótalpra az egyes keretek közé, mint rendszeren, fekvő stégeket helyezünk el. Egy másik fölönyre e hajónak, hogy kikötés után, midőn az alábbi magyarázat szerint a hajó félkeretét a szedés lelovése céljából leveszjük, — munkaközben szoros kizárás által a legkisebb hézag is kitöltetvén — a nyert szabadság által a szedés a zsinóron belül olyannyira megfeszül, hogy — ha a szedés nagysága megengedi — azt pusztán kézzel emelhetjük és vihetjük szükség szerint.

E hajó konstruálását *Birkholz Ágost úr* eszközölte, ki alapos tanulmányozás után az első példányt saját szerkezettel rajza szerint egy hazai gyárban készítette. Ezen első példánynak körülbelül egy

évi próbahasználata után ajánlhatom azt minden nyomda főnöke és művezetőjének. Érdeklődőknek készséggel nyújt felvilágosítást *Birkholz Ágost úr* (a Hamburger és *Birkholz cég* bellagja), Budapest, V., Nádor-utca 19.

A hajó közelebbi leírása különben a következő:

A szedéssel $\frac{3}{8}$ -részen megtöltött hajótalp körülbelül 8 mm. vastagságú öntöttvasból van; lábúl szolgáló alsó kerete 10 mm. magasságú;

B mereven álló oldalfal;

C a két vége között hasított oldalfal, mely hasíték arra szolgál, hogy *B* oldalfal egyik végén levő szegecs által vezetve, a szedés arányához mérten tolatthassék, míg végre a szegecs szárnycsavarja által megfeszítették;

D oldalfal, mely *C* oldalfal végén levő úr által vezetettik s helyreérkezéssel *C* oldalfal csavarjával megerősítettik;

E oldalfal egyik vége *D* vezető-ürében mozog, míg az ellenvégén levő úr *B*-re illeszkedik és azon a kívánt alakra összehajtható;

F mélyítés szerepe, hogy *C* oldalfal vezető-ürének aljához illesztett éket vezetve, *B* és *C* oldalak derékszögét biztosítsa;

G mélyítés arra szolgál, hogy *B* oldalfalal párhuzamosan vezesse *E* falat; e célból egyik vége alján — szorító-csavarral ellátott — az előbb leírthoz hasonlóan elhelyezett ék működik.

F és *G* mélyítések feckszark alakjában vannak kivájva s természetesen az ezekben működő ékek pontosan hozzáillően szerkesztettek.

A szedés lelovéséhez *C* és *E* oldalfalak csavarjai, úgyisint a *G* mélyítésben mozgó ék szorító-csavarja is megeresztetnek, ennek megtörténtével *D* és *E* oldalfalak egyszerre lehúzóhatók.

A falak külső oldalán szorítóan működő csavarok elkopásának ellensúlyozására ólomlécz-betétek alkalmaztatnak.

Hirschkovitz J.

Levelezőlap-kiállítás Lipcsében.

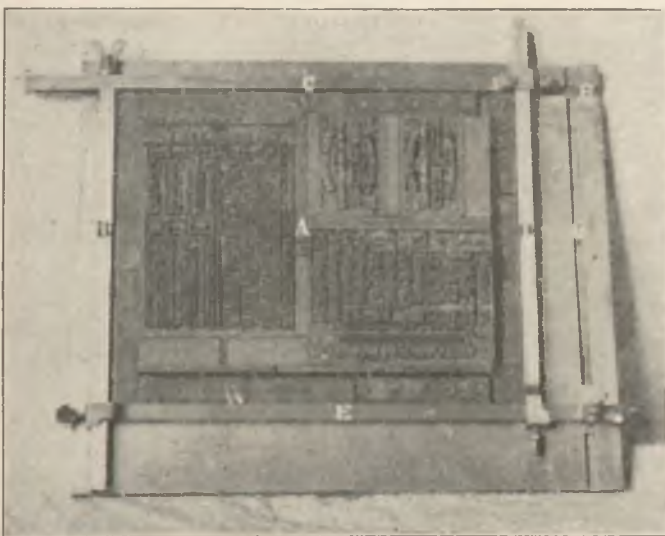
Az élelmes és ambiziózus lipcseiek sohase fogynak ki a kiállításokból. Most megint képes levelező-lapokból rendeztek kiállítást, melyet azok, a kik azt látták, nagysikerűnek mondanak.

Roppant nagymennyiségű levelező-lapot hordtak ide összenémet kollégáink, úgyannyira, hogy azok szemléletébe belefárad a néző szem. Pedig igensok látni való van azokon, különösen nekünk nyomdászoknak, mint a kikel a grafikai művészetnek e legújabban feltűnő am-

bizióval művelt válfaja közelebből is érdekel.

A képes levelező-lapok előállításánál úgy a rajzoló vagy festő-művész, mint a litografus és nyomdász egyaránt kimutathatja ügyességét. Csak az a kár, hogy e nyomtatványokat a konkurrenzia kedvéért szintén a túlságig menő reklám-alakoknak és módoknak rendelik alá, vagyis képeik majdnem a leggyakrabban túlzott hatáskeresés folytán veszítenek hűségükből, a mi egyenes meghamisítása a valóságnak s így éppen nem dicseendő tény.

Tudjuk, hogy a szóban forgó levelező-lapok képei többnyire tájakat, városrészeket, sőt valamely város egyes nevezetesebb épületeit ábrázolják és csak ritkábban valamely történetnek avagy mesének egyes epizódjait. De akár az előbbi, akár az utóbbi keressük is a képben, feltétlenül megkívántató, hogy úgy a színek, valamint az egész kép a valóságnak megfeleljenek. Nagyon különösnek tetszik a néző előtt a zöld mennybolt avagy a piros vagy barna folyóvíz stb. stb. Hát még ha egy városrészt fest a művész, a ki pl. soha még álmában sem látta New-Yorkot, s a kép alá azt írja, hogy

»a Szabadság-tér New-Yorkban, és mi felismerjük benne — a budai Szentgyörgy-tér képét!

Egy, a lipcsei kiállítást meglátogatott szaktársunk e tekintetben érdekes dolgokat beszél a képes levelező-lapokról; némely képet valóban csak az alája írott elnevezésből lehet felismerni, a valóságos tájhoz vagy épülethez még csak távolról sem hasonlít, annyira kiforgatta a művész esetje a mindenféle »szabad díszítés« és »fantázia« által eredeti mivoltából. Ilyenek különösen a Bürger és Ottilie lipcsei műintézete által előállított képes levelező-lapok, a melyek minden legkisebb élet-hűséget nélkülöznek

Egyekben nemcsak a kiállított képek különféle művészi kivitele lepi meg a szemlélőt, hanem még inkább a feldolgozott motívumok igen gazdag választéka. Legtöbbször természetesen a tájképek, városok és monumentális épületek vannak képviselve a kiállításon, de e mellett ezúttal találjuk ott a híres emberek arcképeit, a katonaelet különféle típusát, zsáner-képeket és a műalkotások reprodukcióit. Az autotopia fekete és színes kivitelben, mint a fotomechanikai eljárás általában hatalmas versenyt csinálnak a litografiának és itt-ott valóban remek műveket lehetett e téren a kiállításon látni.

A kiállítás egészben véve nagyszerűnek mondható s egy egész sereg kiváló czég jelent meg azon szebbnél szebb munkákkal. Az az egy dolog volt nagyon sajnálatos, hogy a kiállított nyomtatványok legnagyobb részben rosszul voltak világítva, a mi végtelenül megnehezítette azok tüzetes szemlélhetését, a mi pedig olyan apró tárgyaknál, mint a levelező-lapok képei, a beható tanulmányozást majdnem lehetetlenné tette.

Szászsebesi nyomdászok.

Szeben vármegye északnyugoti részén, a Sebes patak Marosba ömlésének közelében, van egy félig-meddig falakkal körülvett városka: Szászsebes. Nincs itt semmiféle nevezetesség; külseje nem mutat egyebet, mint egy germán stílusban épült középkori városkát, a melynek lakói — úgy látszik — még ma sem akarnak az újabbkori irányzatnak hódolni.

Németországban a Rajna mellékén, Tirolban vagy Svájcban lehet hozzá hasonló építkezésű városkákra akadni, de ezeken már inkább meglátszik az újabbkori irányzat s ama törekvés, hogy az eddigi rendszerrel szakítsanak.

Nem úgy Szászsebesen. A szász lakók görcsösen ragaszkodnak ahhoz, hogy minden úgy maradjon, mint volt régen... Nem engednek semmit ősi szokásaikból, s a mai szász talán még jobban magára vonja a titokzosság köpenyét, mint ősei. Semmi körülmények között sem bírható arra, hogy titkát vagy olyasmit eláruljon, a mi a város történetére vagy esetleg őseire vonatkozik.

Pedig Szászsebes oly város, melynek minden kövéhez egy-egy történelmi esemény fűződik.

Hogy az itteni szászok miért oly titokzatosak multukra vonatkozólag a más nemzetiségbeliekkel szemben, azt megfejtteni igen nehéz dolog lenne annak, a ki e fajt nem ismeri, a ki csak hallomásból vagy az ujságokból

merit magának információt; de az, a ki volt köztük s így ismeri szokásait, modorukat, az nagyon könnyen megfejtetheti azt, s tudja, hogy mi az oka ennek a nagymérvű titokzatoságnak.

Épp úgy vagyok én is. Közel másfél évig voltam itt, s miután tudtam magam a körülményekhez alkalmazni, megnyertem a szászok bizalmát s ennek révén jutottak tudomásomra azok az adatok, a melyek alapján jelen értekezésemet kidolgoztam.

Nem vagyok történetíró és így nem is tudom úgy csoportosan fűzni felolvasásom tárgyát, a mint kellene. De, tekintve ama körülményt, hogy nem voltak rendelkezésemre mindazok az eszközök, melyekre szükségem lett volna, sőt még jegyzeteim is hiányosak voltak, azt hiszem, hogy tisztelt olvasóim így is szívesen veszik ezt a dolgozatot.

A mi értekezésem történelmi tárgyának értékét illeti, erre vonatkozólag csak annyit jegyzek meg, hogy ez inkább *szájhagyományon*, mint *okmányokon* alapszik. Okmányok nem álltak rendelkezésemre, csupán csak a szászsebesi evangélikus lelkésznek birtokában levő egy okmányt láttam, a melyben azokra hivatkozás tételik, a miket elmondandó vagyok.

Tehát ez az egyedüli okmány, a mely megerősíteni látszik a felolvasandó szájhagyomány tényét.

A XVI. század közepén élt Szászsebesen egy Sillmann nevű jómódú szász család, a mely szintén híve volt a protestantizmusnak. E családban volt egy fiúgyermek, a kit szülei Németországba küldtek ki, hogy ott az egyetemet látogassa; e fiúból ugyanis papot akartak nevelni s e szándékuk kivételére csak ez az egy út állt nyitva, mivel Magyarországon akkortájt még nem lehetett megszerezni mindamaz ismereteket, a melyek e pálya betöltéséhez szükségesek voltak.

A szülők a fiút *1540-ben* indították útnak, eltelt azonban 5—10—15 év, a fiú csak nem akart visszajönni; sőt a szülők levelet sem kaptak tőle. Ezek kezdtek kétséghecsni a fiú távolmaradása miatt, s már-már azon voltak, hogy belenyugodjanak abba a gondolathoz, hogy a fiú Németországban meghalt; míg végre *1565-ben*, tehát távozását után 16 évvel, váratlanul betoppant a már holtak vélt fiú.

A váratlan öröm elfeledteté a szülőkkel azt, hogy a fiú (ma már embernyi ember) nem tudatta a szülőkkel oly hosszú ideig való távolmaradásának okát; sőt még azért sem vonták kérdőre, hogy miért nem tudatta legalább a szülőkkel azt, hogy hol van.

Csak úgy egy hónap mulva tért erre rá a család, még pedig most is csak kerülő úton, a midőn kérdezték, hogy hát mit is tanult tulajdonképen.

A fiú ekkor kipakkolt. Elmondta, hogy Németországba érkezése után először hét évet töltött Heidelbergában, majd fölváltva hol a jeni, hol a hanuoveri egyetemet látogatva, *1556-ban* Mainzba került. Itt megismerkedett egy Hass nevű theologussal, a kinek az volt az egyedüli vágya, hogy Hollandiába menjen, a hol a könyvnyomtatás mesterségét megtanulja. Addig beszélt ez a Hass az erdélyi Sillmannnak, míg végre az eszme ennek is megnyerte tetszését. Tervbe vették, hogy valami útonmódon kérnek szüleiktől pénzt s e pénzen majd megtanulják a könyvnyomtatást.

Irtak is mindketten szüleiknek: *Hass* a brandenburgi Potsdamba, *Sillmann* pedig Erdélybe, Szászsebesre.

Az előbbinek két hónap múlva meg is jött a kért pénz, de *Sillmann* bizony nem kapott. Vártak ugyan még egy egész esztendő, hogy majd csak fognak küldeni a szülők, de bizony eltelt az egész év s *Sillmann* még csak levelet se kapott.

Ilyen körülmények között *Hass* egész joggal azt gondolhatta, hogy barátjának szülei vagy nem küldhetnek, vagy nem akarnak küldeni pénzt; miután pedig e két eshetőséget látta fenforogni, azt gondolta magában, hogy a helyett, hogy ő elköltse egészen az ő kevés pénzeszközét, a melyet kapott, s a melyből úgy is sokat elköltött már, legjobb lesz, ha egyedül készül útra s eltávozik. Úgy is lett. 1558-ban búcsút vett *Sillmann* barátjától és elutazott. Egy hónap múlva már *Utrechtből* kapott *Sillmann* levelet, melyben barátja kéri, hogy jöjjön ő is oda, mert ott igen jó alkalom kínálkozik a könyvnyomtatást megtanulni. A fiatal *Sillmann* nem is gondolkodott sokáig, hanem a legelső alkalmat felhasználta arra, hogy *Utrechtbe* utazzon.

Itt találkoзва barátjával, ugyanabba a műhelybe ment, a hová *Hass*. Itt azonban, mivel pénze nem volt, tíz évre kellett magát lekötnie, csupán csak azért, hogy megtanulhassa a könyvnyomtatást.

Nem akarom olvasóim türelmét próbára tenni azokkal a dolgokkal, a melyek arra az időre vonatkoznak, a midőn *Sillmann* tanulta a könyvnyomtatást. Csupán csak annyit jegyzek meg, hogy *Hass*, *Sillmann* barátja, már 1503-ban kikerült mestere műhelyéből mint kész nyomtató, míg *Sillmann*nak még hat év volt hátra; 1505-ben azonban a nyomtató-műhely mestere meghalt, s tekintve azt, hogy ennek özvegye nem akarta a mesterséget tovább folytatni, *Sillmann*nt mesterré avatta és szabad szárnyra engedte. *Sillmann* — mint láttuk — egyenesen hazajött, szülei nagy örömeire.

Az ifjú *Sillmann* már a külföldön szívtá magába azon eszméket, a melyek Európát akkoriban lángba borították s így mint kész reformátor tért vissza szülőföldjére.

Reményekkel szívében, tehetséggel és ambícióval felfegyverkezve, arra kérte édes atyját, hogy adjon neki annyi pénzt, a mennyire szüksége van, hogy egy könyvnyomtató-műhelyt állíthasson fel. A szülők ugyan ellenérték az akkoriban még szokatlan és ritka mesterséget, de hosszas kérés-könyörgés után adtak gyermeküknek annyi pénzt, a mennyire szüksége volt. Azaz nem; mint az állalam említett okmányból kitűnik, a szülők csak jótállottak azokért a költségekért, a melyeket fiuk a könyvnyomtató-műhely felállításánál tettek. S miután a nyomda már fel volt állítva, akkor fizették ki az érte járó pénzt.

A mint a nyomda már be volt rendezve, *Sillmann* odaállt a sajtóhoz s kora reggeltől késő estig izzadva dolgozott.

Hogy mi mindent nyomtatott, azt nem tudhattam meg, annyit azonban a sajjahagyomány megőrzött, hogy egy vallásos tárgyú könyve miatt nyomdájával menekülni volt kénytelen s a szomszédos *Lámkerék* (*Langendorf*) községben, a hol csak románok laktak, nyomdáját elrejtette, maga pedig ismeretlen helyre elbujdosott. Ez történt 1570-ben.

Hat évvel később — 1576-ban — *Sillmann*nt ismét Szász-

sebesen találjuk. Ekkor megnősült; elvévén feleségül egy tekintélyes szászsebesi polgár leányát.

Nyomdáját *Lámkerék*ről ismét áthozta s dolgozott benne körülbelül tíz esztendőig nyugodtan, míg 1587-ben egy nyomtatott röpirata miatt nyomdáját elkobozták, őt magát pedig elzárták.

Igen különös dolog az, hogy a hagyomány mindezekre az adatokra oly pontosan visszaemlékezik, míg a felől nem tud, hogy tulajdonképpen mi is volt a kérdéses röpirat célja, czíme és tartalma. Másképen nem magyarázható e jelenség, minthogy a hagyomány apáról-fiúra szállva, a hosszú idő alatt, a mely azóta eltelt, a főbb dolgok feledésbe mentek. Hiszen ki gondolna akkorában arra, hogy azokat az adatokat az utókor számára megőrizze? Senki.

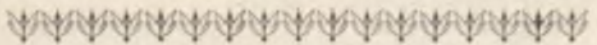
Sillmann hozzátartozóinak hosszú ideig tartó utánjárása után a fejedelem megkegyelmezett neki. A börtönből való kiszabadulása után pedig szakított a könyvnyomtatás mesterségével, s mivel — úgy látszik — volt mit a tejhe aprítania, csupán csak családjának élt.

Ez egy eset, a mi nincs felemlítve sehol sem s a melyről tudomást csak a már említett módon szereztem. Megjegyzem, hogy e *Sillmann*-család egyik ága még él Szászsebesen (a legöregebb férfi jelenleg 87 éves); ez maga mondta nekem sokszor: „Mein Urgrossvater war auch — vor dreihundert Jahren — Buchdrucker...“

Honnét tudja ez?

Venkovits Károly.

(Vége következik.)

A nyomdászat Indiában.

Közel háromszáz éve annak, hogy Anglia Kelet-Indiát legfőbb jövedelemforrásává szemelte ki és már több évtized óta tényleg a brit korona legdrágább kincsét képezi: az indiai császárság. Az európaiakra nézve kedvezőtlen éghajlati viszonyok az ott való állandó tartózkodást nagyon megnehezítik és azért az oda bevándorolt angolok legnagyobb része arra törekszik, hogy rövid idő alatt vagyont gyűjtsön s azzal hazájába visszatérhessen.

A benszüllötték roppant igénytelensége mellett Indiában csaknem hallatlan kicsinyek a munkabérek minden iparágnál és gazdasági foglalkozásban, e miatt tehát csakis olyan gyártmányok bevitele fizeti ki magát, a melyeket ott egyáltalán nem képesek előállítani.

Nem fog tehát senkit meglepni az, hogy abban az áldott országban a nyomdászat is még a legprimitívebb eszközökkel és ősi modorban dolgozik és a hallatlan alacsony munkabérek tekintve, természetesen csak benszüllötték által szolgáltatott munkaerővel. A főbb városokat, *Bombayt*, *Kalkuttát* és *Madrastr* kivéve, alig ismerik Indiában a gyorsajtókat, annál kevésbé a körforgógépeket, a mi magában is jellemző az ottani nyomdászati viszonyokra nézve.

Nagyon érdekes dolgokról tartott nemrég a londoni faktorok együletében felolvasást egy szaktárs egy nagyobb angol-indiai nyomda munkaviszonyairól és munka-megosztásáról, a melyből a *D. B. u. St.* után mi is elmondunk egyet-mást olvasóinknak.

Az ipar minden ágában nagyon megoszlik a teendő

a munkások között s aligha csalódunk, ha azt hiszszük, hogy az indiai éghajlati viszonyok okozzák, hogy ott a munkát aránylag sokkal több egyén végzi, mint másutt; de meg talán az is, hogy rendkívül sok a munkaerő s kevesebb a végzendő munka.

A londoni felolvasó például, a ki faktora egy indiai nyomdának, a saját személye kiszolgálásához 12 egyén fölött rendelkezik. E 12 szolga legfőbbjének kizárólag az a dolga, hogy ura parancsait a többi alantas szolgálával közölje s azok végrehajtását velök eszközöltesse. A szakácsnak van egy szolgálója, a ki a piacon vásárolt konyhaszükségletet hazaczipeli; egy másik szolgálója, a ki kizárólag a főzéshez és mosogatáshoz szükséges vizet hordja; egy harmadik pedig mosogat, de csak az étkezédedényeket gondozza, mert a főzedények súrolásáról egy negyedik szolga gondoskodik stb. stb. Ilyen körülmények között azután mi sem természetesebb, minthogy a lábbelítisztítást más, a kertlocsolást ismét más szolgáló végzi el; a bakon ülő kocsisnak sohasem kötelessége a járókelőkre kiállni, hogy az elgázoltatás veszélyére figyelmeztessen, mert ezt mellette ülő társa végzi el, a kinek viszont nem kötelessége a lovakat vakarni, mert ezt megint más legény végzi. Így aztán könnyen megérthetjük, hogy ehhez képest a bérek is megfelelőek; ezek havonta 1 forint 50 krajczártól 6 forintig terjednek, a szerint, a mint a szolgát kisebb vagy nagyobb rangú és rendű munka végzésére fogadták fel.

De most térjünk reá magára a könyvnyomdászatra, a mely minket leginkább érdekel.

A szedők, nyomók, öntők stb. természetesen benszülöttek; vallásuk tekintetében hinduk és mohamedánusok. Ezek nagyritkán tudnak a betűkön kívül egyebet is olvasni angolul. A műveltebbeket, vagyis azokat, a kik angolul értenek, korrigálóknak és korrektoroknak használják.

Ilyen viszonyok között magától értetődik, hogy Indiában olyan univerzális emberfiát, mint a miénk az úgynevezett *Schweizerdegenek*, nem lehet képzelni sem. De még a *szedő* sem érti mindazokat a munkákat, a melyeket nálunk tőle megkövetelnek; a tulajdonképeni szedőmunkát is négy szaktudományba osztották az indusok, mert ehhez van: 1. szedő, 2. osztó, 3. korrigáló és 4. kilövő szakférfi. A korrekturaolvasást minden korrektor másodmagával végzi, vagyis minden korrektornak van egy állandó felolvasója, a ki napestig egyebet sem csinál, mint olvas, míg a korrektor a hibákat jegyzi. Azután vannak még korrektura-revizorok, ezek fölött írvizorok és végül sajtórevizorok!

Hogy még a különböző rangú és rendű nyomószemélyzetről is említést tegyünk, megjegyezzük, hogy minden kézisajtó mellett a nyomón kívül van még egy festékfeladó, egy festékkezelő, egy formamosó meg egy formahordó legény. Természetes ilyenformán, hogy a gyorsasajtók személyzete ennek megfelelően még sokkal több egyént számítál. Jellemző, hogy a legnagyobb szigorúsággal ügyelnek arra, hogy egyik vagy másik a társa teendőibe bele ne avatkozzék.

Olyan gyöngyölete a világon alig van emberfiának, mint a hindu számoló-szedőnek; órákon keresztül a legnagyobb türelemmel megvárja, a míg a »kuli« (szolga) felteszi szekrényét a regálisra és csak azután áll oda a

»saját munkáját« végezni, mert hiszen a szekrények le- és feltevése és ide-odaczipelése a kuli dolga; a szedő sohasem fog annyira lealacsonyodni, hogy egy teleszedett hajót a sajtóig sajátkezüleg elvigyen; a kilövő úr pedig semmi esetre sem fog egyedül fáradni, hanem a kuli tartja a hajót, a melyről a szedést lelövi.

Az osztó egyáltalában hozzá sem fog a munkához, a míg az osztandó szedés teljesen meg nem száradt; ekkor egy-két szót jobbkezebe vesz s balkezevel egyenként választja el a betűket és helyezi a szekrénybe. Minden jóra való figyelmeztetés ez időpazarlás ellen hiábavaló, mert így csinálták ezt az ósapák is. Azt állítja ugyanis a hindu »osztó«, hogy olyan sok sort a balkézben tartani nemcsak »fárasztó«, de lehetetlen is. Ilyenformán 3000 betűt csak megfeszített szorgalom mellett oszthat egy munkás óránként.

A szedők sem nagyon erőltetik meg magukat a munkánál. A sorzót (winkel) nem tartják a kezükben; azt szépen a szekrény párkányára helyezik s úgy rakják bele a betűket.

Szedőléniákat egyáltalán nem használnak a szedéshez, csak a »kitoláshoz«; ez úgy értendő, hogy a kiemeléshez egyáltalán nem értenek; a mikor tele van a sorzó, azt szépen fejfel lefelé fordítva a hajóra teszik s egy léniát a legalsó — most már legfelső — sor fölé dugnak s ezzel a sorokat a sorzóból a hajóra tolják. Magától értetik, hogy ez eljárás mellett minden harmadik-negyedik sorzónyi szedést összedobják s annak tartalma vándorol a fishes-ládába. A különösen ügyes munkások azért nem sajnálják az időt és szedésüket a kitolás előtt alaposan megnevdesítik.

Azután meg hogyan szednek az indiai szedők! Némi-lyik mind a két kezével felkőnyököl a szekrényre s nagyolomhán rakja a betűket a sorzóba. A szedést sohasem ritkítják mindjárt szedés közben, hanem csak mikor már a hajóra tolták a szedett sorokat. A szedők munkeredménye ilyenformán 300 betű óránként.

Hát még a korrekturák! A mint már említettük, a hinduknak alig van csak halvány fogalmuk is az angol helyesírás ismeretéről, el lehet tehát képzelni, micsoda elvlasztásokat végeznek és általában mi mindent szednek össze-vissza!

Az elmondottak után tehát nem lephet meg minket ama tény, hogy az indusok a korrigálást és az osztást legszívesebben *guggolva* végzik. E célból a hajót a szedéssel s a szükséges szekrényt a földre helyeztetik a szolgálkkal s azután így guggolva fél napon át is a legnagyobb nyugalommal piszmognak a munkájukon.

Ha már ennyi kalamitással jár a sima szedés előállítása, elképzelhető, hogy milyen sok bajjal jár valamelyes akcidentusz-munka elkészítése. Mivel — a mint már többször említettük — alig érti meg a benszülött szedő, hogy az előtte levő kézirat mit tartalmaz, sokszor a legvadabb dolgokat szedi össze; akárhányszor a legkisebb betűkből szedi a főcímeteket, míg a melléksorokat viszont aránytalanul nagyobb betűből állítja össze.

Még kevesebb érteke van a hindu szedőnek a betűk különbözősége iránt. Neki minden betű, a mely nem közönséges antiqua, egyszerűen »virágbetű«, a melyet csak a szignaturák mennyisége szerint tud megkülönböztetni. Ha most már például egy egyiptienne és egy

megértető. Furcsa és keléstelen dolog volna azonban egy olyan vezetéknévet külön sorba venni, a melyből minden városban annyí van, hogy még keresztnevével is alig lehet megtudni, hogy melyik a sok közül, pl. *Schwartz Izidor*. Ebből az egy példából is megérthető tehát, hogy hol lehet az ilyen szabálytalanságot alkalmazni. Különbön is a *szedett* plakátok dívatja már nemcsakára egészen idejét mulja, a mi — tekintve a plakátbeteget és a plakátbetűkbe való nagy befektetéseket — nem is olyan nagy kár a nyomdászatra nézve. Más munkánál azonban — ha csak a nagyon keskeny formátum nem akadályoz — ne szedjük több sorba a cizvéneket, pláne hogy ha csak egyszerűen szedett sorokról van szó.

B. L.

7. Az öntűdők legnagyobb része elfogadja az olyan megrendelést, a melyben a megrendelő megírja azt, hogy a nagyobb ezimbetűkből mindenikből mennyire van szüksége. Természetes, hogy az ilyen megrendelés nem lehet kisebb súlyú a minimumnál, míg a többbetű — magától értetődik — felszámítják a megrendelőnek. Mindenesetre az ilyen megrendelés sokkal jobb a kisebb mennyiségben rendelőknek; de azért érte se lehet mondanunk azt, hogy tökéletes, mert ma ebből, holnap abból a betűből kell több.

Kérdések.

8. Iskolai értesítőknél az érdemjegyeket számozással (1, 2, 3, 4, 5), vagy rövidített jelekkel (*lét, jé, jó, egy*, egy helyesebb-e szedni? Továbbá az értesítőkhöz előjön az is, hogy míg pl. az első osztályban csak *nyolc* tantárgy fordul elő, addig a hetedikben már *tízennyeg* is van, a mi miatt természetesen a táblázatok sorválti között felülnő nagy a különbség. Kérdem tehát: az előálló differenciákat az egyes sorok között arányosan, vagy pedig csak a név-sorválti kell beszámítani?

K. P.

9. Mostanában kezdik szedni a napiújságokat és nálunk vitatkozás tárgyát képezte az, hogy vajjon a *hétfő*, vagy a *szombat* — e tulajdonképeni *első* nap; tehát melyikkel kell kezdeni a hetet? Szíves felvilágosítást kér.

G. E. J.

10. Ha valamely lapban — mint pl. a Magyar Nyomdászlatban és Grafikai Szemlében az egyes cikkek nem lénálval, hanem körzetsorral választatnak el egymástól s az egyik hasábra valamely cikk vége és a másik eleje kerül: az előző cikkben előforduló *jegyzetet* hová tegyük? a *cikké végére* — tehát a körzetsor elé — avagy a *hasábjá alá*?

S.

VEGYESEK.

A félvégén felkérjük lapunk előfizetőit az előfizetési pénzeknek minél előbb való beküldésére, nehogy a késedelem miatt a lap expedálásában zavar támadjon. Az előfizetési árak lapunk homlokán olvashatók.

Falk Miksa országgyűlési képviselőt, a Szent István-rend középkeresetjével közelebb történt kintmentése alkalmából a *Pester Lloyd* művészi személyzete is meggratulálta, melyre a kintmentett rendkívül meleg válaszában folytonos érdeklődéséről biztositotta a személyzetet s hogy tettel is bizonyítsa a mondatokat, kijelentette, hogy már ez évől kezdve a lap minden egyes alkalmazottjának nyarankint 8-8 napi szabadságlót ad, mely időre ki-ki 20 forint segélyben fog részesülni. A humánus főnök e kijelentése érthető örömet okozott a személyzet körében.

A Hamburger és Birkholz-nyomdában — mint értesülünk — segélypénztár alakult, melynek élén a cég egyik fiatal beltagja, Birkholz Ágoston áll. A tagság az üzletben alkalmazottakra kötelező. Alapítóként a rendkívüli segélyezésekre szánt már meglévő 338 forint vételtet. A befizetés és segélyezés két csoportra oszlik: a szakmunkások heti 4 kr. befizetése mellett évenként 10 heti (3 forint 50 krajczáros) betegsegélyre tarthatnak igényt, míg egyéb munkások és tanoncok a krajczáros befizetés mellett ugyancsak 10 heti (2 forintos) segélyre. Húsz hétnél tovább tartó betegségnél vagy katonai bevonuláskor rendkívüli segélyek adhatnának. Halálesetre 15 forint segélyt az örökösöknek. A főnökök évenként 50 forinttal járulnak a pénztárhoz. — Összintén örülünk a jó viszonyoknak, mely ez intézetben a főnökök és munkások között fennáll.

Wolf Antal szaktársunk már huszonöt év óta szolgálja a szaktársak érdekeit, mint az anyagvetel központi pénzbeszedője. Ez alkalmából az egytel választmányja egészen csendben, minden ünnepies szíveszettel mellőzve, Wolf hűségét szolgálatait azzal jutal-

mazta meg, hogy a legutóbbi választmányi ülésen fizetését 120 forinttal emelte fel. Egyetlenik pártatlan becsületességű pénzbeszedőjének mi is a legjobbakat kívánjuk a csendes jubileum alkalmával.

Wüste F. budapesti könyv- és könyvnyomtatási festékgyárának képviselőjét *Szerkő Nándor* szaktársunk vette át.

Gyári és ipartelepek megvizsgálása. A kereskedelemügyi miniszter elrendelte, hogy a folyó évtől kezdve az ország összes gyárai és ipartelepét évente megvizsgálásnak és egyuttal intézkedést az iránt is, hogy a vizsgálatok során úgy a munkáviszonyokat, mint az ország ipari termelését illetőleg teljesen megbízható adatok gyűjtessenek, a melyeknek megfelelő kiadásáról is fog gondoskodni. Ez intézkedések kapcsán arról is gondoskodott a kereskedelemügyi miniszter, hogy az ideai felvételek alapján a jövő évtől kezdve pontos és teljesen részletes gyári statisztika álljon rendelkezésre, valamint részletes ipari munkabér-statisztika készüdjön. Ezekkel az intézkedésekkel egyidejűleg a miniszter teljesen új alapokon szervezte az iparfelügyeletet.

Kéreggysajjtók beszerzése az államvasutaknál. Az államvasutaknál tízenként gépet használnak a kéreggysajjtók gyártásához. Ezek némelyike már húsz év óta, sőt az államosított vasutakkal átvett gépek még hosszabb időn át vannak folytonos használatban. A személyforgalom emelkedése és a vasuti hálózat fejlődése következtében a készíthető kéreggysajjtók száma folyton nő, úgy, hogy a múlt évben feltölgyözött kéreggysajjtók száma negyvenmillió darabot tett ki. Engedélyt adott ennekhalva a kereskedelemügyi miniszter arra, hogy a magyar kir. államvasutak igazgatóságát öt új kéreggysajjtót szerezzen be. Minthogy hazai gyáraink ilyen gépeket nem gyártanak, a megrendelés Darmstadtban történik. A beszerzés összege a vámköltséggel együtt 20.500 márkát tesz. (V. és K. K.)

Nem lesz szakiskola. E cím alatt lapunk egy barátjánál a következő sorokat vettük: A Grafikai Szemle májusi fizetésében megemlékezik a kolozsvári nyomdásztanulók vizsgájáról s végül bánatosan felsóhajt és azt kérdi, hogy mit szólnak ahhoz a *budapesti szakköznevelési ügyében megszerkesztett poros akták?* Nem szólnak semmit, örök álmukat alusztrák azok már az ad acta tett irrományok között. De ha a Szemle t. szerkesztősége mégis olyan kíváncsi a budapesti szakkiskola sorsára, hát én megígírom neki azt, a mit arról a legkompetensebb forrásból hallottam. Ott egész nyíltan beszéltek, hogy a *budapesti nyomdásztanulók-szakköznevelési egyesületének sorválti sorvált* és ha lesz is valaha, (sic!) hát ez bizony még csak valamikor a messze jövőben fog megvalósulni, mert az Iparoktatási tanács megreformálva is csak olyan ellenesége annak a szakköznevelésnek, mint a milyen órái állapotban volt. Az az egy hídja különben — azt hiszem — az egész dolognak, hogy azt a Szakköznevelési tanács és nem az Iparoktatási tanács az érdem, hogy a dolog felszínre van. Hiába erőlködök tehát a Szakköznevelési tanácsal azzal az Országos Ipari Egyesülettel, hiába vette fel a szakköznevelési alapszabályába a *Főnökök-egyesület; szerkesztőre* még száz szépen megírt és okosan megalkotott memorándumot: mindaddig nem lesz abból semmi, míg az összes érdekeltek fele ki nem fátárnak és míg az egész ügy el nem alszik. Akkor azután előáll maga az Iparoktatási tanács és majd ő fogja indítványozni a szakköznevelési megalakítását. A ki kértékedik tudósításom hitelességében, az — ha van türelme és jó egészsége — várjon a jövő század második tízedéig és meglátja, hogy igazam volt. (Olyan kézről kaptuk e sorokat, hogy azoknak hitelességében egy percig sem okunk kételkedni. Mégis szinte meglepett ez a tudósítás most, mikor már az iskolaév elejére bizton reméltük azt, hogy a szakköznevelés megnyitják. Szeretnők tehát, ha a *legauthenticusabb* helyről kapnánk meg e sorokkra a czáfólatot. Szerk.)

A Könyvnyomdászok Szakköre Által e hó 19-én Besnyó-Odúllőre rendezett társas kirándulás igazán minden tekintetben jól sikerült. Napközben az *Uradis-dalkör* szép nótával szórakoztatta a jökezőt, de mindig szolidan mulató társaságot, míg Odúllőn Miskey hácsinál a *nyomdászzenekar* húzta a táncdarabokat. A még alig negyedéves zenekar olyan derekasan és kitértlenül játszott, hogy a társaság egy része majd csak e sorokból tudja meg, hogy azok a *szegények* tulajdonképen kollegák voltak.

Fut. Egy sok czeget és tulajdonost változtatott nyomdáról mondjuk ezt el. Ott volt legutóljára a Hold-utca 25. szám alatti, hetenkint változtatva a tulajdonosokat. Volt az már Petőfi-nyomda, Központi nyomda, Magyar Nők Lapja nyomdája, Friedenstein és Társas, Kossuth Lajos-nyomda és tudja a manó hogy mi még. A legutolsó héten a Komuth Lajos-nyomda czeget viselte és ez alatt a nagy név alatt fejezte be klesynyes működését, hátrahagyva egy eszmé hitelezőt és egy sereg tanulatlan gyermeket. Ez a nyomda volt különben az, a melynek nem is olyan régen polgári iskolát

végezt kiasszonyokat akart kollégákká képezetni. Sirassák a hitelezők, mi bizony örülünk csöndes kimúltán.

Láng József nagyváradi nyomdatulajdonos, a Szakkör örökös tiszteltbéli főtitkára, tudvalevőleg évekket ezeltől a nagyváradi Művelődési körrel vette meg. Ezzel az üléssel együtt kiadója lett a *Nagyváradi* című politikai napilapnak is, amely bizony abban az időben nagyon az utólag járta. Láng szaktársunk azonban ebből a vidékes iai újsághól valószínűs fővárosi színvonalon álló hírlapot csinált és ma már a vidék egyik legelterjedtebb közlönye az. **Láng József** a napokban végre megszerezte néhai Múgel Ottónak egy másik vállalatát, az Ungár-féle könyv- és papírkereskedést is, amely egyike Nagyváradi legelső ilyenmű ületének. Összinté szívből gratulálunk Láng szaktársunk újabb vállalkozásához és kívánjuk, hogy munkásaival békességben haladjon tovább is a boldogulás útján.

Az alsóausztriai könyvnyomdászok és betűöntők egyesületének évi jelentése szerint a múlt 1907. évben 3000 rendes és 55 rokkant tagja volt az egyesületnek. Az egyesület az utolsó évben 117 árvi segélyeztet; betegsegély című kiadástól 37.293 frt 30 kr.; munkanélkülieknek 17.186 frt; rokkantaknak 13.590 frt és 50 kr. A kezelési költségek 7143 frt 95 kr. tetek ki. — Az egyesület tényleges vagyona ez idő szerint 227.731 frt 33 kr.

Érdekes kiállítás volt a múlt hó 10—22-ig Bécsben a törsdepalotában. Itt is képes levelező-lapokat állítottak ki, a mlhez hozzájárultak a könyvkötők is, a kik érdekes és eredeti albumokat készítettek a postalapok gyűjtéséhez. **Fritz Otylgy** kormánytanácsos, a bécsi udvari és állományos aligazgatója nyitotta meg a kiállítást egy rendkívül érdekes és tanulságos értekezéssel. Beszédre elején kifejtette **Fritz Oty.**, hogy a posta-lapok már régen megszűntek luxustárgyakká lenni; ellenkezőleg, határozottan kulturális tényezőnek kell tartanunk, mely a nép művelődésének előmozdításához hathatósan hozzájárul. Megemlékezett ezután a kiállításon jelen volt **dr. Hermann** miniszteri tanácsosról is, a ki feltalálója a képes levelező-lapoknak. **Hermann dr.** 1809-ben találta fel a képes levelező-lapokat, de használatba csak egy évvel később, a német-francia hádjárat alatt vétettek, a mikor roppant nagy számmal küldözgettek ilyeneket a hadseregben szolgáló távol a csatákban résztvevő katonáknak. — A kiállításban vagy 600 képes levelező-lap lett bemutatva.

Berlinben a hírlapkorrektork külön egyesületet szándékoznak életbeléptetni, melynek célja a társasélet fenntartása mellett, tagjai érdekeinek istapálásából fog állni, munkahözvetítés és szükség esetében történő anyagi segélyezéssel, valamint hivatásukban való továbbképzéssel.

Krause K. lipcsei gépyára bekulde szerkesztőségünknek legújabb árjegyzékét. A díszesen szedett és sok illusztrációval tarkított árjegyzék beszédes tanuja a nagy gyár munkaképességének, a melyben állandóan több mint 900 munkás dolgozik.

Franciaországi nyomdatatizás. Az 1897. évi december havában kilvett statisztikai összeírás szerint a nyomdák száma Franciaországban és a gyarmatokban 4135-re rug. Párisban és a Szajna-departementban 1025 nyomdaüzlet van működésben; a többi departementokban 2048 és Algírban 114 üzég áll fenn. Tuniszban és a többi tengerentúli tartományokban pedig 50 nyomda létezik. Általánosságban megjegyzendő, hogy Franciaország déli részében kevesebb a nyomdák száma, mint annak északi részében.

A legújabb mumus. Eddig mindig a szedőgépekkel íjlesztettek minket, hogy majd az veszi ki a szánkából a beteső falatot; most azonban a még el se készült szedőgépekre íjlesztenek rá egy újabb mumussal, mert mislalt egy sereg tudós és szakértő abban fáradozik, hogy a szedőgépeket tökéletesítsék, azalatt az őselmes amerikaiusok már sokkal egyszerűbb és könnyebb eljárással igyekeznek a szedőgépeknél konkurrenst állítani és pedig a *foxtipiai lemezekről* való nyomással. Amerikában már meg is jelent több parlamenti tudósítás, a melyek fotográfálás útján sokszorosították. Nagy autoritásuk határozottan szép jövőt jóvalnak a fotográfiai reprodukciónak, a melyet az írógép által előállított gépirás lapok fényképezése által nyernek. Ez okból csak az szükséges, hogy az írógép annyira tökéletesítenek, hogy a nyomdai betűkkel ugyanazonos írtat írást lehessen azal produkálni. Ha azután még ennek folyamán arra fognak törekedni, hogy a fotográfálás gyorsaságát is elérhessék, pl. a rotációs fotográfálást, akkor több mint bizonyos, hogy a nyomdászati termékek, nevezetesen a hírlapok és könyvek tömeges előállításának eszméje nem fogja a szedőgépek munkaképességét végeztélül tekinteni, még az eszlben sem, ha e gépek a legnagyobb tökéletességet érnék is el.

Nagyszabású fényképezeti kiállítást rendez a jövő 1899. év folyamán a németországi fényképezés egyesülete Württemberg

fővárosában. A kiállításon több mint 200 kiállító fog résztvenni, melyen különösen a fényképezés művészeti oldalát óhajják fejlődésnek minden mozzanatában bemutatni.

Az autográfai munkák elkészítéséhez való új módszerre, illetve eljárásra kapott szabadságot **Mejer Jenő** breslaui lakos. Tudvalevő, hogy eddig igen sok bajt okozott az autográfai munkák készítésénél a tinta, mely zsirtartalmánál fogva a használat közben majd szétfolyt a papíron, ha valamivel erősebb vonású volt az írás, majd pedig megsűrűsödött, miért is csak a legnagyobb óvatossággal lehetett az ilyen tintával írni. A levegőn roppant gyorsan beszárad a zsirtartalmú tinta s ennek folytán éles levonatok nem nyerhetők; az ezzel készült írárszerek és rajzok egy időre való megörzése meg éppen lehetetlenség. De másrészt a beirt lapok összehajtása vagy egymásra tétele is bajjal jár, mivel az írás igen könnyen lehúzódván, az egyes lapok közé mindig tiszta papírt kell tenni. Emé sokféle bajnak elejét veszi majd **Mejer** találmánya, mert az új eljárás mellett nem zsíros, hanem tiszta, zsirtalan tintát fognak használni és csak közvetlenül a lemeztől való sokszorosítás előtt fog az írás a szükséges zsírkátrészekkel elláttatni.

Hatezerforintos könyv. A nyomdászati legnagyobb remeke bizonyára az a könyv lesz, a melyet most fejezett be **Bancroft Howe**, híres amerikai író. A könyv címe *The Book of Wealth* (A gazdaság könyve) lesz s magában fogja foglalni az összes ipari és művészeti csodák leírását, a középkortól a jelenig. A kiadók 250.000 forintot írányoztak elő a mű elkészítésére, mely 100 oldalra fog terjedni s rengeteg sok a szövegbe nyomott képpel és ton hellogravürrel lesz illusztrálva. Szerzője évek óta dolgozott e könyv megírásán, a melyet csak 400 példányban adnak ki. Egy-egy példány árát 6000 forintban állapították meg.

A papírgyártás még sohasem öltött olyan nagy méreteket Amerikában, mint abban az időben, a mikor a Spanyolországgal való háború kitöréséről keltek szárrya az első hírek. Február 2-ika óta oly roppant arányokat öltöttek a hírlapok részéről a papírmegrendelések, hogy az összes amerikai gyárak kénytelenek voltak telepeket megnagyobbítani s az üzemet kiterjeszteni. A gyárak allig győzték a helyi földi megrendelőket kielégíteni s mégis kénytelenek voltak Angliát és Japánt is papírossal ellátni, mint a mely államokkal már korábbi idő óta szerződéses viszonyban állottak a papírszállítást illetőleg. Tényleg egy negyedév óta *naponta* 250 tonnányi fehér újságpapírt szállítanak Angliába és Japánba az Egyesült-Államok papírgyárai. Ez idő szerint naponta 200 tonna papírt gyártanak s mindamellert ugyancsak minden nap 200 tonnával kevesebb készül el, mint a mennyit a megrendelés kitesz. Most számos új gyár építéait vették fogatba.

Az új aranyország sajtóviszonyai. Klondykeből azt az értesítést veszük, hogy egy oda kivándorolt vállalkozó szemlémű egyén már az első napokban felhagyott az anyai éhezéssel és fáradsággal járó — aranykereséssel és az új Eldorado-ban, Dawson Cityben *kezdő* alapított, a ml sokkal többet jövedelmez neki az eredeti foglalkozásnál, az aranyásásnál. A lap címe *Klondyke News*; egy-egy szám 1 frt 80 kr., vagyis egy évi előfizetési ára 90 frt. Múlt évi július hó 17-ike óta jelenik meg s terjedelme 4 oldal; mindent tartalmaz, a ml az aranykeresőket érdekelheti és a ml új aranykezelőket odacsábítani képes. A Klondyke-újság első száma már két oldalnyi hirdetéssel jelent meg. A lap tulajdonosa és szerkesztője csak nagy költség árán tudott egy sereg szedőt az odautazásra rábírt; de már az első szám készítésekor valamennyi elszőkült a kondíciójából, mert előnyösebbnek tartották az ölbombával való fáradságot a nagy reménységgel egybekötött aranyásással felesérlni s beállottak *bányász* szoknak és a kapott előlegeken bányarészevényeket vásároltak a nélkül, hogy tudták, ha vajjon ére-annyl az a részvény, mint ama szeletke papír, a melyre a részvények *írva* voltak. De így járt még eddig valamennyi más szakmabeli íróros vagy gyáros is, a ki munkásokat vitt ki az aranyországba, még pedig már a legelső napon, mivel mindenki hirtelen szeretne meggazdagodni. Amde a Klondyke News szerkesztő-tulajdonosa igazi zanke, a kit nem lehet besapni és a ki alaposan kifogott a nyomdászregédeken. Maga dolgozik a lapjánál; ő egy személyben szerkesztője, kiadója, szedője, tördelője, korrektor és gépkestere, sőt magyereke a Klondykeben megjelenő egyetlen lapnak, a mely az allg pár hét alatt keletkezett 5000 lakost számláló Dawson City nevű városkában lát napvilágot, a hol az összes lakoságon az aranyláz uralkodik.

Régi nyomtatópapros minősítése. Hogy az első nyomdászok könyveik csinos kiállítása által iparkodtak új mesterségüknek a nagyvilág előtt érvényt és elismerést szerezni, tudvalevő dolog; e tekintetben figyelemmel voltak a használatba vett segédanyagok jószágára

18. A nyomtatóiparban képezte gondoskodásunk *titárnyát* s ma is csodáljuk a régi nyomtatványok papírosának kiváló tulajdonságait. Erre vonatkozólag egy szellemes kró azt a megjegyzést tette: hogy a nyomtatásra használt papír részese némi tekintetben a gyártó nemzet jellemének. A velencei elegáns és finom, a francia könnyed, a hollandi sűrű és szilvacos, a német erős és kemény. (Dankó József: A francia könyvdísz.)

Beküldetett. Tisztelt Szerkesztő Úr! A Grafikai Szemle január, február, március, április és május hónapokban megjelent pályanyertes cikkemet: „A könyv- és folyó (compresa) szerelés-ről átfutván, azt vettem észre, hogy abba több érdelemzavaró sajtó- és egyéb hiba csúszott bele, azonkívül *némely technikai dolgokra oly valószínűsítéssel eszdelődött, melyek az én feljegyzéssel és utóval nem egyeznek.* Én tisztelen másának a nézetét, de ezt magam részére is kérve, azt hiszem, Szerkesztő úr lesz kegyes helyt adni alábbi helyreajzásoknak.

Az I. füzet 6. oldalán az 5. példa nincs jól alkalmazva. Ennek azt kellett volna szemléltetnie, hogy mint járunk el, ha az iniciálé alatt egy kimenet sor következik; de a szöveg bizonyára rosszul ment ki és a kimenet sor elmaradt. Az elv az, hogy az iniciálé lehetőleg teljes magasságában töltessék ki; de az esetben, ha alatta egy rövid kimenet sor következik, a mit okvetlen ki kell kerülni, mert nagyon rosszul néz ki, akkor egy sorral leebb is mehetünk, ne kétével, mint a példa mutatja; kisebb betűfaját (nonpareille, petit két sorral is, ha az iniciálé legalább a cicero nagyságú.

A III. füzet 12. oldalán (balhasáb) I., A), a), 1. sz. helyett I., A), a), 1., 2), 3) olvasandó. — A jobb hasábon arról van szó, hogy a kimutatásba vagy egyéb ily fajta szedéseket, melyeket a szöveghez való eltérő kisebb betűfajjal szoktunk szedni, ne legyen túlságosan kicsi. Az ott bemutatott példára az van mondva, hogy az arány nem helyes, az én eredeti példám, melyet valahonnan kivágtam, túlságosan kicsi volt a szövegbeállításához képest, a Grafikai Szemleben használt példa azonban elég nagy a példának felhozott garmonidhoz, így az ott látható arány helyes.

A IV. füzet, 57. oldal, balhasáb utolsó bekezdésében nem eléggé érthető a mondat: „de hogy miért kell *csak*nek a formáját... úgy legyen: „de hogy miért kell a *verszős lüdlábak* formáját már minden újabb ütésű betűfajánál ignorálni... A bal hasáb második bekezdés e mondatában: „Nem tudjuk helyesen érvelünk-e, ha azt mondjuk, hogy így *szedni* nem teljesíti a hűtlés az Anführungszelchen hivatását, mert ilyen alkalmazásban Ünschliessungszelchennek lehet mondani... a hűtlés fordítva vannak; így *szedni* kellett volna szedni, mert *ily módon* van inkább a szó beszárva. Az utána következő bekezdéshez toldott tanácsot: „vagy pedig a földéretnél ezt *szedni*, a mellékesnél ezt *szedni*, a lüdlábak használjuk” nem teszem magamévá, hanem legyen az idézett mondatban előforduló közhelyes idézet is csak olyan idézőjellel, mint a külső. — Az 58. oldalon egy mondat ezzel lett megtoldva: „a melyeket mindig legjobb *szedni*, négylőrejjű stb. betűvel készíteni. Ez helyes, de csak ott, hol egyszer-kétszer fordul elő, de ha többször fordul elő, legjobb ily módon *szedni*, (előrejjű (kötőjel nélkül) szedni, különösen, ha egymás alatt többször fordul elő, mert így sokkal felülbőlbb a szedés, illetve szembeütőkőbbek az adatok.

Az V. füzet előoldalán tett megjegyzésre, hogy nagyobb nyomdában nem lehet, illetve nem ér rá a korrektor a hasábot azonosítani, viszont én vagyok hátor megjegyezni, hogy ez esetben a törzdelő már számozottan adja be a hasábokat, úgy a korrektoron is könynyit. — A 75. oldal baloldali utolsó bekezdésének eredeti szövege ez volt: „két vagy többhasábos szedésnél az elválasztó vonal ne menjen az első oldalazim vonaláig, mert az üres bérzagt, mely sokszor a térszét tesz ki, nem szükséges elválasztani. Síma szedésnél melibbzzük teljesen a vonalat; ott a hol kevert a szedés, az elválasztó-vonal okvetlen szükséges. E paragrafus első része nézetemmel nem egyező módon így változtatott meg: Kéthasábos szedésnél az elválasztó-vonal mindig az első oldalazim vonaláig terjedjen. Úgy, a mint az a Grafikai Szemleben is látható.

Igazolásomul kércm még ezt is közölni: A cikkben az az ígértet foglaltatik, hogy a hírlapszedés is szová fogom tenni. Emez ígértet meg is feleltem egy függékben, a hol a szedőgépről is szó volt, de ezt a t. irodalmi bizottság — mint nem szigorúan a tárgyhoz tartozó dolgot — kihagyta.

Teljes tisztelettel

Budapest, 1898. évi június hó 15-én

Heller Ignác.

Pályázati hirdetés.

A Grafikai Szemle szerkesztője — a Szakkör választmányának megbízásából — pályázatot hirdet egy olyan *szakkör*-re, amely a *többhasábos (stübellaris) szedés* minden vállfajtát tárgyalja.

A pályázat feltételei:

1. A cikk terjedelme ne legyen nagyobb, mint a mennyit a Grafikai Szemlenek nyolcz-tíz nyomtatott oldala kitész.
2. A könnyed és érthető modorban írt és példákkal demonstrált cikk pályadíja 50 korona.
3. A cikk megírását a Szakkör *irodalmi és szakkör*-széke végzi, amely csak a irodalmi színvonalon álló és helyes technikai fejtegetéssel tárgyaló cikkeket látható oda a díjat.
4. Döntés esetén a némileg gyöngébb irodalmi színvonalon álló, de a nagyobb technikai tudással bíró cikkeket az elsőbbség, amely esetben azonban az irodalmi bizottság, vagy esetleg a szerkesztőség azon ajánlásokat végezhet.
5. Az ídogen kézzel írott és jelleg levéllel ellátott pályamunkák beküldésének végző hatánapja szeptember 30-ika. (A 30-iki postadátummal ellátott levelek is érvényesek.)
6. A díjat nem nyert pályamunkákat a szerkesztőség egy hónapig megőrzi, amely határidő letele után úgy azokat, mint a jelleg leveleket is a választmány előtt megsemmisíti.
7. Egyéb dolgokban vagy felmerülő vitás kérdésekben az együttes bíráló-bizottság szavazatlóbbasággal saját belátása szerint dönthet.
8. A pályamunkákat a fentebb jelzett hatánapig a Grafikai Szemle szerkesztőségébe (V., Hold-u. 7. sz.) kell küldeni.

Budapest, 1898. március hó.

A Grafikai Szemle szerkesztője.

Pályázati hirdetmény.

A Könyvnyomdászok Szakkörének szakkörzettsége a választmány határozata értelmében *két hirdetés szedésére* a következő pályázatot írja ki:

Szedések egy- vagy kétszínnyomásra előkészítve 28 X 17 centiméter nagyságban fekvő vagy álló alakban a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1899. évi folyamára számára két hirdetés; e hirdetésekhez szövegül csak a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1898. évi folyamában megjelent *első Magyar Betűöntőle t. t. és a Wörner J. és Társa géppár* hirdetéseihez szövege vehető.

Mivel itt tulajdonképen két pályázatról van szó, úgy a *Betűöntőle*, mint a *Wörner-féle* hirdetés közül a jury által legjobbak találó és közhelyes érdemes pályamunkát egyenként 35—35 korona díjjal jutalmazza a Szakkör.

A beérkezett pályamunkákat a Szakkör szakkörzettsége bírálja meg és fentartja magának a jogot, hogy a díjakkal jutalmazandó pályamunkákon esztétikai vagy technikai szempontból metálon szükséges kisebb arányú módosításokat végeztesen. A díjak kiadása ez utóbbi feltétel figyelembe vételével történik.

A díjat nyert pályamunkák a Magyar Nyomdászok Évkönyvének 1899. évi folyamában jelennek meg. Az esetleg dícsértellett kifüzetett pályamunkák mint szövegközlő nyomtatványminták fognak a Grafikai Szemle 1899. évi folyamának 1. vagy 2. számában megjelenni.

A díjakat nem nyert pályamunkák jelleg levéllel a bíráló megajtsa és a díjak végleges odaátlése után megsemmisítetnek.

A pályamunkák beküldési határideje 1898. szeptember 30-ika. (A 30-iki postadátummal ellátott levelek is érvényesek.)

A pályamunkák *mindegyike három példányban* (egy- vagy kétszínnyomásban és illegem kézzel írott jelleg levéllel kíséretében a Grafikai Szemle szerkesztőségébe (V. ker., Hold-uca 7. sz.) küldendők.

Budapest, 1898. március hóban.

A Könyvnyomdászok Szakkörének szakkörzettsége.

HIVATALOS RÉSZ.

A Szakkör t. tagjai kérjük, hogy mindennemű *hirdetés*-váltásról, úgy az *adva való* be-, mint *hirdetés* hátrahagyással adjanak tudtul a Kör *előadás*-ának, mert csak így kapathatják meg pontosan az *élet* megillető kiadványukat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelet küldni.

Erdélyi M. es. és k. udvari fényképész (Budapest, IV., Ujellátó-utca 2. és Farsábet-tér 13. sz.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vízit fénykép	3 frt. 12 db. 5 frt.
6 • kis Makart	7 • 12 • 12 •
6 • kabinet	8 • 13 • 13 •
6 • Makart	10 • 12 • 18 •

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság utánlenkor az utolsó havi nyugdíjra igazságtalán.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagságot díjok beszedésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap Grafikai Szemlét.) A beszedett tagdíjakat az üzletben alkalmazott **üzemi szabványos tagok** névjegyzékének kiéretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig **Wolf Antal** egyetlen küldővezéj **Renckovszky Ferenc** szakköri pénztárhoz (VIII., Kerepesi-út 63., IV. 35.) lehetőleg minden hó 12-15-ig.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

L. J. Utolsó percében érkezett cikkét nem közöljük. Nem foglalkozunk mi az olyan egyéniségekkel, a kik ma támadnak valakit, holnap aztán farkasólván hízlelegnek neki. Ha elfárad egyszer hozzánk, akkor hozt bizonyítékokkal is szolgálhatunk. Csak két példabeszédet közlünk: **A melyik kutya sokat ugat, az nem harap.** — **Jobb száz légy, mint egy szánakozó.** — Válasszon a kettő közül, mert mind a kettő ráillik azokra a kiszámítással megírt főmedvényekre.

S. K. úrnak. Cikkét megkaptuk és legelőzelebb közöljük.

Ferenczi G. úrnak. Mutatványszámokat nem küldünk. Ne sajnálja azt az egy forintot, a mibe lapunk egy félvère kerül, beküldeni.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótudósítások: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papírosa **Maurer F. Ódás** papírnagykereskedéséből való.

Felölis szerkesztő **Tassay József.** Főmunkatárs **Firtinger Károly.**

SCHÖNTAG GYULA

könyvnyomdai asztalos

BUDAPEST

VI., Dávid-utca
10. szám.

Kis antipa-
szekrény 3 frt.

Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

ELSŐ MAGYAR
Könyvnyomdai Szakasztalos
BÖLE JÓZSEF
BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhty-u. 1.
Elvállal mindenemű
épület- és butorasztalos-munkát.
*Javítottak elfogadlatnak és javítottan
eszközölteket.*

Legnagyobb GYÁR Ausztria-Magyarországban.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és
fénynyomási ezélokra.

Közömhösítő festékek háromszinnyomáshoz.

Szines és másoló-festékek.

Legfinomabb

*Dísznyomat-, illusztrációnyomó
festékek, könyv- és ujság-
festékek.*

*Hengeranyag.
Hengeröntés.*

*Készítők és kép-
viselőik a világ minden
hátrésében.*

SCHIFFER, SRPEK ÉS VÁRSA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Törvény: Bécs.
Fők: Flórencz.

Gyári
telefon.
63-53.

Különlegességek:

Fluidicon, legjobb
festék-
konzerváló szer, a hősödést
megakadályozza, a hengerre száradt
festéket feloldja.

Umido, minden államban szabadalmazva,
könyvnyomdászoknak nélkülözhetetlen;
teljesen megtakarítja a tórlést kézi sajtón való nyo-
másnál és gyorsajtó-nyomásnál is előnyösen alkalmazható.
Mindennemű kellekek könyv- és könyvnyomdák számára.

Vezetőképviselet:

KALMÁR LAJOS Budapest, VII., Dohány-u. 10.

Telefon 17-99.

* H OGENFORST A. GÉPGYÁRA LIPCSÉBEN.

BRILLANT tégelynyomású gyorsajtó

cilinderfestékezővel. ☆ Sajat szerkezet.

Jelzés	Réma belső világosságga cm.	Lábbal húján Mm.	Láb- és erőhajtással Mm.	Súly kg. kg.
X Q	30 × 43	1330	1375	1100
X S	40 × 50	—	1985	1612

Az árakba a hozzátartozó szerelvények is beletartoznak.

A cilinderfestékes hasonló a gyorsajtókéval és ama nagy előnyei bír, hogy a gyorsúgy alatt, másfél perccel mindig friss festékekkel kent be. A tégely állása az utolsó, hátréti nyomás előtti mozgás után a gyors-fordulatszámmal pontosan párhuzamos állásba helyezkedik.

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

„HUNGARIA“
kezdéssz-gyorsajtók.

Könyomdai kéziasjtók
Könyomdai gyorsajtók

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE

BUDAPESTEN.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.
Kétszint nyomó gépek, 2 festékszerkezettel, 2 v. 4 festékdörzsölő hengerrel.
Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő késkészítő-gépek.
Csomagoló- és simítóajtók.
Papírvágó és papírfűrő-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-ajtók.

VÁSÖNTÖDEI
BERENDEZÉSEK.

Transzmisszió-telepek.

Használt gyorsajtók alaposan kijavítva és átalakítva jóállás mellett: jutányos árték elástók.

Körforgású nyomógépek
újságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesített tálcás- és körbenforgó készajtegató készülékkel.

DRUCKFARBEN FABRIK

HERMANN GAUGER

ULM

SPECIALITÄT IN

SCHWARZEN BUCHDRUCKFARBEN

Ca. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapítással 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Íttató-, szűrlő- és mindennemű
merített nyomd papírok.

Mindennemű lemezek stb. Papírzsakógyár.

Kitüntetve a császári sas használati jogával.
Külföldiek: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Schriftgießerei
Mechanische
Werkstätte
J. H. RUST & Co.
WIEN
V. Griesgasselö.

Szállit — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalataik alapján — a legújabb és legelőnyösebb berendezéseket nagy és kisméretű betűk részére, szep-
vágású betűkkel, kurzetekkel, mindennemű gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Műhelyes fénykép. — Szállitással.

FRISCH FRIGYES

mechanikai műhelye
BUDAPESTEN

V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv- és könyvnyomdákban használatos mindennemű gépek, úgymint: körforgógépek, könyv- és könyvnyomdai gyorsajtók, téglanyomású, fűző-, vágó-, lyukasztó- és hasítógépek javítása és átalakítása; elvállalja továbbá transzparenst-
készítést, minden mechanikai üzembe vágó műhelyek átköztetését, valamint minden e szakba vágó munkálatok eszközését.

*Egyes gépek átalakításához ter-
vek díj nélkül készítettek.*

Gázmotorok
javítása.

KURCZ LIPÓTES TSÉ
PHOTO.
czinkografiai
műintézet
BUDAPEST, VIII. SZENTKIRÁLYI 13.
mindennemű nyomdai munkát szakértelemmel
CLICHÉ T
LEGJOBB DOLGÓ
KIVITELBEN
Czinkografia és
fémetszel
utján.

Ólomzárgyártás

Mechanikai műhely

Első Magyar

Betüöntöde

RÉZLÉNYAGYÁRTÁS

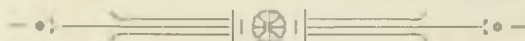
Részvénytársaság

Budapest

VI., Desseffy-utca 32. sz.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogatosítottak.

Folyton diis raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

KÖNYV-ÉS CZÍMBETŰKBEN

továbbá

Körzetek, Rézleniák,

és

Kizárásokban.

A legkülönfélébb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEN.

TÖMÖNTÖDE, GALVANOPLASZTIKA.

UJDONSÁG:

EGYETEMES

TABELLA-ALAPZAT

Czettel és Bendtner szabadalma.

Telefon 23-70.

BÉLYEGZŐMETSZÉS.

Nagy-Beeskerek Orestés I. Jóhíj Lipót. Pleitz Fer. Pál utóda (dr. Brajter L. és Mayer R.).	Nyltra Huszár István. Irtózer Zsigmond. Nengebauer Nándor. Reichlees Lipót.	Sárbogárd Spitzer Jakab.	Székelyhid Kohn Sámuel.	Tisza-Füred Lúwy Sámuel.
Nagy-Bittae Spiegel Samu.	Ó-Becse Ovansky Bozsádár. Lówy Lajos.	Sárvár Jacoby B. utóda : Strausz J.	Székely-Kereztúr Szabó Kálmán.	Tolna Wellmann Ignác.
Nagy-Enyed Nagyenyedi könyvnyomda és papírnagyár r.-t.	Ó-Kanizsa Bruck P. Pál. Schwartz A.	S.-A.-Újtelep Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos). Landesmann M. és Tárna. Lówy Adólf.	Székelyudvarhely Becsek D. Flia. Betegei Pál.	Tolna-Tamási Jeruzsálem Ede.
Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp. Ondos Mari. Krausz és Parkas. Wajsbis József. Weisz L. és F.	Oravicza Kebrecz C. Wundler Károly.	Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay). Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlerz Gyula).	Székesfehérvár Debreczeni Gyula. Kardmann P. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. Székelyh. és Vidéke ny. Völgyi Lajos.	Topolya Wilhelm Miksa.
Nagy-Károly Ifj. Róth Károly. Sarkait Nagy Zsigmond. Turóczy Zsigmond.	Orosháza Pless N. Veres Lajos.	Sajó-Szent-Péter Oltavista Adólf.	Szemecze Fischer Nándor.	Torda Harmath József (tulajd.: Özv. Harmath Józsefnd.).
Nagy-Kikinda Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Miksa). Mbenkova Irena Radák János.	Orsova Hantli József. Orsovai könyvny. r.-t.	Sárospatak Ev. ref. főiskola nyomdája (tulajd.: Seidelnd Jenő).	Szentes Mollós és Vajda. Sámmel Adólf. Szentest ebéd könyvny. és érvénytelenítésk. Szentés és Vidéke nyom- dája.	Török-Kanizsa Bruck P. Pál.
Nagy-Kőrös Bazsó Lajos. Offinger Ede.	Ó-Széplak Nyitraiúgyi gard. egyhét nyomdája.	Segvár Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szent-Endre Schwarcz I.	Török-Szent-Miklós Rubinstein Sándor.
Nagy-Lak Hebert Jenő.	Paks Rosenbaum Miksa E.	Selmeczbánya Jörges A. dev.	Szent-Gothárd Ifj. Wellisch Béla.	Trencsén Gausel Lipót. Skarnitzl Fr.
Nagy-Marton Gellős Henrik.	Pancsova Jovanovics Testvérek. Kosancs N. Miklós. Vig Er. Witigochlager Károly.	Sepai-Szent-György Jókai-nyomda r.-t.	Szent-György Schwarcz I.	Turócs-Szent-Márton Gausparik J. Magyar nyomda (tulajd.: Moshóczy Ferencnd.). Turócszemlénvárosi nyomda r.-t.
Nagy-Mihály Landesmann B.	Pécs Madarász Béla. Pécusi írók. és könyvny. r.-t. Tales József. Wessely és Horváth.	Siklós Harangozó József.	Szent-István H. Wellisch Béla.	Újpest Fuchs Antal. Salgó Testvérek.
Nagy-Rőcze Ostmans Fülöp.	Pécska Ruber István.	Sopron Illum Ármia. Itreiner E. és Fia. Reininger Ármia. Rimwalter Alfréd. Röttig Gusztáv.	Szenlez Bazsó János és Tárna.	Újvidék Fuchs Emil és Tárna. Hirschhauser Benő. Ivkovics György. Milletics Szeveozár. Popovics Testvérek.
Nagy-Surány Leuchter Sámuel.	Perjámos Pirkmayer Alajos. Sedjakov Miksa.	Szabolcs Horvát Gábor.	Szepes-Váralja Pápófal nyomda.	Ungvár Gellős Miksa. Jäger Bertalan. Léval Mór. Székely és Illés.
Nagy-Szalonta Reich Jakab.	Petrozsény Piguli Antal és Tárna.	Szabadka Rittermann József. Krausz és Fischer. Szabados Sándor. Székely Simon. Tumics Miksa.	Szered Sternér Dávid.	Vác Kir. orsz. fegyvertézet ny. Koha Mór. Mayer Sándor.
Nagy-Szeben Drozdoff József. Krafft W. Reisenberger Adólf. Tipografia r.-t. Tipografia Archidiecezana.	Pozsony Athalay Adólf. Angermayer Károly. Éder István. Katholikus nyomda. Maruzel és Paulik. Westungarischer Oren- binte nyomdája Wigand K. F.	Szabolcs Neumann, Teszlik és Tsa.	Szerecs Simon József.	Vág-Újhely Brück Samu. Horovitz Adólf.
Nagy-Szent-Miklós Wiener Nándor.	Pöstyén Cipser H.	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Szigetvár Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Verbász Verbászi könyvnyomda.
Nagy-Szombat Goldmann Miksa. Horovitz Adólf. Wester Zsigm. özvegye.	Predmér Linda M. utóda : Rosen- zweig H.	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Verecz Grecsás M. Kebrecz Lajos. Kirschner Ernő. Wettl és Veronika.
Nagy-Szilőcs Zinner Mór.	Putnok Oertner Ignác.	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Veszprém Egyházmegyei könyvny. Köves és Boros. Krausz A. Fia.
Nagy-Tapolcaány Lenschler B. Platko Gyula.	Resicza Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Egerszeg Brelwach Samu. Özv. Taly Rozália.
Nagyvárad Ifj. Berger Sámuel. Freund Lajos és Tárna. Hrhyfi László. Hösig I. Láng József. Lauzky Ármia. Neumann Vilmos. Parker Dániel. Rákos Vilmos utóda. Sonnenfeld Adólf. Szent László-nyomda r.-t. Szigetvári-nyomda r.-t. Ungár Jenő.	Rimaszombat Gyórfy P. G.-né. Léval Jzós. Náray I. A. Rábel Miklós.	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Ménfőcsanak Kovács Miksa.
Nauzód Concordia-észv.-tára.	Rózsnyó Kovács Miksa. Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Ménfőcsanak Kovács Miksa.
Német-Bogán Zeier A. J.	Rózsnyó Kovács Miksa. Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Ménfőcsanak Kovács Miksa.
Német-Palánka Kisvölgy József.	Rózsnyó Kovács Miksa. Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Ménfőcsanak Kovács Miksa.
Nyiregyháza Jóba Elek. Nagy Mór. Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné).	Rózsnyó Kovács Miksa. Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).	Szabolcs-Somlyó Böllöni Sándor.	Székelyudvarhely Covina-nyomda. Kozáry Ede.	Zala-Ménfőcsanak Kovács Miksa.

A
GRAFIKAI SZEMLE kiadóhivatalában
megrendelhetők

A MAGYAR ÁLLAM
NYOMDÁSZAT-TÖRTÉNELMI
TÉRKÉPE

Ára 50 krajczár

Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta:

FIRTINGER KÁROLY.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

1898. évfolyama 70 kr., vidékre 77 kr.

Az 1887. évfolyam ára 60 krajczár, vidékre 67 krajczár.

Kapható, míg a készlet tart:

az 1889., 1890., 1891., 1892., 1893., 1894. és 1896.
évfolyamok egyenkint 50 (illetve 57) krajczárért,

a hét darab együtt:

helyben 3 forint, vidékre 3 forint 30 krajczárért.

* * *

Utánvételes küldésre nem vállalkozunk.

